

**Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikkut
Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammasillugit
katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat
pillugu
nassuiaat**

Imarisai

Immikkoortoq 1.	Aallaqqaasiut	qupp 3
Immikkoortoq 2.	Eqikkaaneq inernerillu	qupp 4
Immikkoortoq 3.	Ombudsmandip suliaa	qupp 8
Immikkoortoq 4.	Piffissami 1996 – 2003-mi tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarnermikkut katsorsarneqartut amerlassusaat	qupp 11
Immikkoortoq 5.	Tarnimikkut nappaatilinnik katsorsaanerup angerlartinnera	qupp 13
Immikkoortoq 6.	Sungiusarfik Aaqa-p allineqarneratigut tarnimikkut napparsimasunik eqqartuussaaneermikkut katsorsagassan- ngorsimasunik inuiaqatigiinnut akulerunnissaannut sungi- usarfimmik pilersitsineq	qupp 15
Immikkoortoq 7.	Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu suleqatigiissitaliaq	qupp 17
a.	Suleqatigiissitaliamut suliaqkiissut	qupp 17
b.	Suleqatigiissitaliap siunnersuutai kaammattuutaalu	qupp 19
	1. ”Najoqqutassiaq”	qupp 20
	2. Sungiusarfik Aaqap allangortiterneqarnera	qupp 31
	3. Pisinnaasanik ineriartortitsineq / pikkorissaaneq	qupp 34
	4. Suliffissaqartitsinermut periarfissat	qupp 40
Immikkoortoq 8.	Inerniliinerit	qupp 42

Immikkoortoq 1. Aallaqqaasiut

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu suleqatigiissitalianik pilersitsisoqarnissaa Naalakkersuisut 2003-mi aalajangiuppaat. Suleqatigiissitat sulinerata inerner maannakkut saqqummiunneqarpoq *Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu nalunaarusiannorlugu.*

Nalunaarusiaq taanna aallaavigalugu nassuiaat manna naalakkersuisunit saqqummiunneqarpoq.

Nassuiaatip imaqarai ombudsmandip suliaa suleqatigiissitaliap pilersinneqarneranut tunngavisoq pillugu immikkoortoq, piffissami 1996 – 2003-mi Danmarkimi napparsimmaviup immikkoortuani matoqqasumi tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasut amerlassusaat pillugu immikkoortoq, piffissami 1996-ip kingorna tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu immikkoortoq, angerlarsimaffimmik tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasunut isumaginnittoqarfiusumik pilersitsinissaq pillugu immikkoortoq, suleqatigiissitalianit nalunaarusiaq pillugu immikkoortoq, ilanngullugit suleqatigiissitaliat kaammattuutaat siunnersuutaallu aalajangersimasut, kiisalu inerniliinerit pillugit immikkoortoq.

Immikkoortoq 2. Eqikkaaneq inerniliinerillu

Inatsisartut Ombudsmandiat 1996-imi nammineq noqqaanermigut aalajangerpoq tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarnermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut angerlartinneqartarnerannik sulianut aalajangersimasunut Namminersornerullutik Oqartussat kommunillu peqataanerat pillugu misissuinermik aallartitsiniarluni. Tamatumunnga tunuliaqutaavoq Folkeetingip Ombudsmandiata nassuiaataa 23. februar 1996-imeersoq, tassani Folkeetingip Ombudsmandiata naammagittaalliuutigalugu kalaallit tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarnermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut kalaallit oqartussaasuinit tiguneqarsinnaannginneri pissutigalugit amtip napparsimmavissuaniit angerlartinneqarsinnaannginnerat.

Suliaq pillugu nassuiaammik Inatsisartut Ombudsmandiat Inatsisartunut 2000-imi nassiussivoq, tassanilu eqikkaanini, paasinninnini inassuteqaatinilu saqqummiullugit. Ombudsmandip paasinninnera malillugu inatsisitigut tunngavigisamik aaqqissuussaasumik tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut angerlartinneqarsinnaassappata paaqqinniffeqarnikkut allatigullu katsorsaanikkut ikiorsiinikkullu Namminersornerullutik Oqartussat kommunillu pisussaaffeqarnerannik allaaserinnittumik piusoqanngilaq.

Statsministereqarfiup Inatsisartut Ombudsmandiat ukioq 2002-mi nalunaarfigaa Statsministereqarfiup paasinninnera malillugu Namminersornerullutik Oqartussat piginnaatitaanermut inatsit tassungalu atasumik tapiissuteqarnermut inatsit aqutugalugit Kalaallit Nunaanni isumaginnittoqarfimmu akisussaaffik (1980) aamma Kalaallit Nunaanni peqqinnissamut tunngasut (1992) tigusimagaat, tigusineq ataatsimoortumik tapiissuteqarnermut ilaatillugu nuunneqarsimasoq, aamma Danmarkimi namminermi pissutsinut ministereqarfik Peqqissutsimullu ministereqarfik taamatut isumaqartut.

Inatsisartut Ombudsmandiata tamatuma kingornatigut 2002-mi aamma 2003-mi oqaatigaa suli isumaqarluni tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut Inuit Europami Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissut malillugu pisinnaatitaaffiisa innarlerneqannginnissaannut pingaernerusutigut akisussaaffik naalagaaffeqatigiinnerup tigummisarigaa, aammattaaq tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut kingusinaartumik angerlartinneqartarnerisa sapinngisamik pinaveersaartinneqarnissaanut, ajornartorsiullu aatsaat pilereeraangat aaqqiissuteqarniartoqartannginnissaanik qulakkeerinninnissaq oqartussaasut malittarisassanik aalajangersaartuusut aningaasaliisartuusullu immikkut akisussaaffigigaat.

Piffissami pineqartumi Inatsisartut Ombudsmandiata nammineerluni misissuineramik aallartit-sinerani aamma tarnimikkut katsorsagassat katsorsarneqartarnerata nunatsinnut nuunneqarnis-saa pillugu politikikkut allaffeqarfikkullu sulisoqarpoq.

Tarnimikkut napparsimasunik tarnikkut katsorsaasarnerup Danmarkimiit nunatsinnut nuunne-qarnissaa pillugu siunniusilluni nalunaarut Inatsisartunit 1996-imi akuersissutigineqarpoq. Nunatsinnut nuussiniarnermi pineqarput napparsimasut tarnimikkut nappaatilinnik katsorsaa-sarfittut immikkoortortami matoqqasumi katsorsartinnissaminnik pisariaqartitsisut. Siunniusil-luni nalunaarut inersimasunik tarnimikkut napparsimasunik katsorsaasarnerup, taamanikkut Vordingborg Amtip napparsimavissuani ingerlanneqartup, nunatsinnut nuunneqarnissaa pillu-gu nassuiaasiormik malitseqartinneqarpoq. Tamatuma inernera Inatsisartut 1998-imi uper-naakkut ataatsimiinneranni ”Tarnimikkut napparsimasunik katsorsaasarnerup Kalaallit Nu-naannut nuunneqarnissaa pillugu nassuiaat”-eqarnikkut saqqummiunneqarpoq.

Tarnimikkut napparsimasunik katsorsaasarnerup Kalaallit Nunaannut nuunneqarnissaa pillugu nassuiaat nuussinissap piareersarneranik malitseqartinneqarpoq, nuussinissamut aalajangivin-nissaq ukiunik 3 – 5-nik kinguartinneqarmat. Piareersarnermi sammineqarput illuutitigut atu-gassat, inatsisit, ilinniartitaaneq, sumiiffimmi tarnikkut katsorsaasarneq il.il., taavalu Peqqis-sutsimut Pisortaqarfiup suliaq aallartillugu. Ilinniartitaanermut tunngasut, ilanngullugit iliniaq-qinnerit, sumiiffinni tarnikkut katsorsaasarnerit il.il. pillugit suleqatigiinneq Peqqissutsimut Pisortaqarfiup taamanikkullu Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Pisortaqarfiusup akor-nanni ingerlanneqarpoq. Inatsisinut tunngatillugu naalakkersuisut 2002-mi aalajangerput Dan-markimi namminerimi pissutsinut ministereqarfik aamma Peqqinnissamut ministereqarfik qin-nuiginiarlugit Kalaallit Nunaanni tarnikkut nappaatillit pillugit inatsiseqarneq nutarteqqullugu kiisalu Kalaallit Nunaanni malinnaasitatut suleqatigiissitanik assigiinngitsunit amerlasuunit ilaasortalinnik pilersitseqqullugit. Tarnikkut nappaatillit pillugit inatsiseqarneq pillugu nutarte-rilluni sulineq aallartinneqarpoq.

Tarnimikkut napparsimasut eqartuussaananermikkut katsorsagassanngorsimasut eqqarsaatigalugit suleqatigiissitanik 1995-imi pilersitsisoqarpoq; suleqatigiissitat taakku 1997-imi suliakkinne-qarput tarnimikkut napparsimasut eqartuussaananermikkut katsorsagassanngorsimasut inuiaqati-giinnut akulerutsinnissaannut angerlarsimaffissamik pilersitsisoqarnissaanut tigussaasumik siunnersuusioqqullugit. Suleqatigiissitat 1998-imi kaammattuutigaat Sungiusarfik Aaqa alliler-neqassasoq, tamatumalu kingorna 2001 – 2004-mut aningaasat Sungiusarfik Aaqap, maannak-kut atulernerneqarnissaminut piareersup, allilerneqarnissaanut ingerlanneqarnissaanullu atugassat aningaasanut inatsimmut ilanngunneqartarlutik.

Tarnimikkut napparsimasut eqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasut Danmarkimi napparsimmavinni inissinneqarsimasut (B-dom) 1996 – 2003-mut ikileriarluarsimapput, 1996-imi inuit 20-iniit 2003-mi ukiup aallartinnerani inunnut pingasunut.

Ombudsmandip suliaa tunuliaqutaralugu Naalakkersuisut 2003-mi aalajangerput tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu suleqatigiissitaliortoqassasoq.

Ilaqutariinnermut Pisortaqaqfimmi 2003-ip naalernerani pisariaqartutigut pingaarnersiuisoqarpoq nukiillu suliasamat pisariaqartinneqartut atugassanngortinneqarlutik, suliakkiussarlu naapertorlugu sulineq aallartinneqarluni, - piffissamat pilersaarut iluarsillugu piffissaliussarli aalajangiussimaannarlugu.

Suleqatigiissitat siunertaraat ”tarnimikkut napparsimasut tarnimikkut nappaatilittut eqqartuussaasimanertik pissutigalugu Danmarkimi katsorsarneqartussanngortitaasimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut tigoorneqarnerannut atatillugu nunatsinni oqartussaasut pisussaaffiisa aaqiivigineqarnissaannut siunnersuusiornissaq, taamaalillutik taakku katsorsarneqareeraangamik kalaallinut inuiaqatigiinnut pitsaasumik torersumillu tunngavissaqarlutik utertarnissaat qulakkeerneqassamat”.¹

Suleqatigiissitaliat februar 2004-mi isumasioqatigiissitsipput, oqartussaasut tamatumani peqataasut saqqummiullugu tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngortinneqarsimasut naammassillugit katsorsarneqartut angerlartinneqartarneranni ajornartorsiutini naliliineq. Isumasioqatigiinnermi paasinarsivoq taamanikkut angerlartinneqartussanik utaqqisoqanngitsaq. Taamaattumik isumasioqatigiinnermi ajornartorsiutit Inatsisartut Ombudsmandiata aamma Folketingip Ombudsmandiata tikkuarsimasaasa qanoq pitsaaliorneqarsinnaanerit sammineqarpoq.

Suleqatigiissitaliat suleqatigiissitaliaaqqat marluk Sungiusarfik Aaqa pillugu kiisalu sulisut tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasunik sullissisuusut pikkorissarneqarnerat/ilinniartitaanerit pillugu erseqqinnerusunik siunnersuusiortussat pilersippaat.

Suleqatigiissitaliat, ilanngullugulu suleqatigiissitaliaaqqat suliaata inernerit saqqummiunneqarpoq *Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut Danmarkimi katsorsagassanngors-*

¹ Issuaaneq: Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqartarnissaat pillugu suleqatigiissitamut suliasarittaasut.

masut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu nalunaarusianngorlugu. Nalunaarusiaq siunnersuutinik kaammattuutinillu makkuninnga imaqarpoq:

- "Najoqqutassiaq", tassa imaappoq allanngoriartortitsinermik kiisalu oqartussaasut assigiinngitsut tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaasimasunut atatillugu suliassaanik inissisimanerinillu allaaserisaq mappersaganngorlugu saqqummersinneqassasoq, napparsimasunik/sullitanik tarnimikkut napparsimasunik eqqartuunneqarsimasunik sullissit atugassaattut.
- Sungiusarfik Aaqami sulisut amerlassusissaat Aaqami najugaqartut amerlassusiannut oqimaassusiannullu naleqqussarneqassasoq.
- Annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaata allanguutissaatut siunnersuut sularineqassasoq, taamaalilluni piffissami aalajangersimasunik sivilissusilimmi inummik inimi parnaarsimasumi "mattussinissamut" periarfissaqalersillugu.
- Tapersersortitut ikiortinik pikkorissartitsinermik ingerlatsineq siuarsarneqassasoq
- Tarnimikkut napparsimasunik eqqartuunneqarsimasunik/sullitanik sullissisunut sapaatip akunnerani ataatsimi pikkorissartitsineq siuarsarneqassasoq
- Tapersersortinik ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartunut siunnersuisarnermik iliniaqqitsitsineq siuarsarneqassasoq
- Tarnimikkut napparsimasunut eqqartuunneqarsimasunut suliffissaqartitsiniarnermi suliniutit amerlanerusut pilersinneqarsinnaanersut naliliisoqassasoq.

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu nalunaarusiaq Naalakkersuisunit tusaatissatut tiguneqarpoq. Ilaqutariinnermut peqqissutsimullu naalakkersuisoqarfiup suleqatigiissitat kaammattuutaat siunnersuutaallu suliareqqissavai, ilanngullugu kaammattuutit siunnersuutillu aningaasatigut malitseqartussat qanoq ilillugit aningaasalersorneqarsinnaanersut misissussallugu.

Immikkoortoq 3. Ombudsmandip suliaa

Inatsisartut Ombudsmandiata nammineerluni misissuina

Inatsisartut Ombudsmandiat 1996-imi nammineq noqqaassutigalugu aalajangerpoq kalaallit tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarnermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut angerlartinneqartarnerannut suliani aalajangersimasuni Namminersornerullutik Oqartussat Kalaallit Nunaannilu kommunit peqataanerat pillugu misissuineramik aallartitsiniarluni.

Tamatumunnga tunuliaqutaavoq Folketingip Ombudsmandiata nassuiaataa 23. februar 1996-imeersoq, tassani "Folketingip Ombudsmandiata naammagintinnigilluinnarpaa kalaallit napparsimasut katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasut, amtimilu napparsimavissuarmit naammassilugit katsorsarneqarsimasutut nalilerneqartut, kalaallit oqartussaasuisa pineqartunik tiguisinnaanngitsutut misiginerat pissutiginnarlugu amtimi napparsimavissuarmit angerlartinneqarsinnaannginnerat."²

Suliaq pillugu nassuiaammik Ombudsmandi Inatsisartunut 2000-imi nassiussivoq, tassanilu eqikkaanini, paasinninnini inassuteqaatinilu saqqummiullugit.

Inatsisartut Ombudsmandiata paasinninnera malillugu inatsisitigut tunngavigisamik aqqissuussaasumik tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut angerlartinneqarsinnaassappata paaqqinniffeqarnikkut allatigullu katsorsaankut ikiorsiinikkullu Namminersornerullutik Oqartussat kommunillu pisussaaffeqarnerannik allaaserinnittumik erseqqissumik peqartoqanngilaq. Ombudsmandi isumaqarpoq tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut katsorsagassanngorsimasut taamanikkut naalagaaffimmit isumagineqartussat peqqinnissaqarfiup isumaginninnerullu naalagaaffimmit Namminersornerullutik Oqartussanit tiguneqarnerannut atatillugu tiguneqarnerisut isummertoqarsimanngitsaq.

Tamatum kingorna Inatsisartut Ombudsmandiata misissuinerani taamaallaat sammineqarpoq inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsimmi malittarisassat, pingaartumik Europami inuttut Pisinnaatitaaffiit pillugit Isumaqatigiissut, Kalaallit Nunaata pisussaaffigisaa, naapertorlugit tamatumani allaffissornikkut malittarisassat suleriaatsillu innuttaasut pineqartut pisinnaatitaaffiit akerliunersut. Ombudsmandi isumaqarpoq innuttaasooq inuttut kiffaanngissusiagaasimappat tamanna ima annertutigisumik akuliunnerusoq, pineqartoq Europami inuttut Pisinnaatitaaffiit pillugit Isumaqatigiissummi artikel 13 malillugu inatsisitigut piumasaqarsinnaalluni allaffissornikkut pisortat kiffaanngissusiagaanerup sakkukillisinneqarnissaanut atorunnaarsinneqar-

² Inatsisartut Ombudsmandiata nassuiaataaniit 21. marts 2000-imeersumit: Vordingborg amtshospitalimiit kalaallit napparsimasut napparsimavimmit naammassillugit katsorsarneqarsimasutut nalilerneqartut angerlartinnaannut kalaallit oqartussat peqataanissaannut pisussaaffiit misissuineq.

nissaanulluuniit eqqartuussivikkut misiliinissamut pisussaaffeqarnerinik.

Inatsisartut Ombudsmandiata Naalakkersuisunut nassuiaateqarnermini inassutigaa

- Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikkut katsorsagassanngorsimasut pillugit akisussaaffiup inissisimanera pillugu Naalakkersuisut erseqqissaaniassasut,
- Akisussaaffiup Namminersornerullutik Oqartussanut inissinneqarnissaa kissaatigineqarpat, namminersornerulerneq pillugu inatsimmi §§ 4 imaluunniit 5 pisariaqarpallu 18-imi malittarisassat naapertorlugit danskit naalagaaffiannik isumaqatiginninniarnit Naalakkersuisut aallartissagaat,
- Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikkut katsorsagassanngorsimasut inatsisitigut inissisimanerata erseqqissarneqarnera ilutigalugu tarnimikkut napparsimasut pillugit Kalaallit Nunaannut atuuttumik inatsisip atuutilernissaa pillugu danskit naalagaaffiannik isumaqatiginninniarnit aallartinneqassanersut Naalakkersuisut isumalioqqutigissagaat, aamma
- Danmarkimi kalaallit ikiorserneqartarnerat tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaannermikkut katsorsagassanngorsimasunut naleqqiullugu qanoq ililluni pitsaanerpaamik isumagineqassanersoq Naalakkersuisut isumalioqqutigissagaat, ilanngullugu tamatumani suliffeqarfiit ikiorssiartut assigiinngitsut, tassa Kalaallit Nunaata Københavnimi sinniisoqarfiata, eqqartuussassanut illersortit, kalaallit illuisa aamma siunnersuisarfik ”Pôq”-p, sulinerata pisortatigoortumik ataqatigiissinneqarnissaanut tunngavissaqarner-soq.

Ulloq 2. september 2002 Statsministeriap Inatsisartut Ombudsmandiat nalunaarfigaa Namminersornerullutik Oqartussat, piginnaatitaanermut inatsit tapiissuteqarnermullu inatsisit tassunga atasut aqqutigalugit, Statsministereqarfiup paasinninnera malillugu, Kalaallit Nunaanni isumaginnittoqarfimmut akisussaaffik (1980) aamma Kalaallit Nunaanni peqqinnissamut tunngasut (1992) tigusimagaat. Tigusineq namminersornerulerneq pillugu inatsimmi § 5 malillugu pisi-mavoq. Tarnimikkut napparsimasunik katsorsaanissaq pillugu pilersaarusiornermut ingerlatsi-nermullu akisussaaffik – tamanna Kalaallit Nunaanni Danmarkimiluunniit ingerlanneqaraluar-pat – ataatsimoorussamik tapiissuteqarnikkut Namminersornerullutik Oqartussanut taamaalil-luni nuunneqarsimavoq.

Tamanna tunngavigalugu Statsministeria isumaqarpoq namminersornerulerneq pillugu inat-simmi §§ 4 imaluunniit 5 malillugit suliassaqarfiit taakku nuunneqarnissaat pillugit Kalaallit Nunaata aamma naalagaaffiup akornanni isumaqatiginninniarnissamut tunngavissaqanngitsoq. Danmarkimi namminermi pissutsinut ministereqarfik aamma Peqqinnissamut ministereqarfik, peqqinnissaqarfiup Namminersornerullutik Oqartussanut nuunneqarnera pillugu piginnaatitsi-neq pillugu inatsimmut oqartussaasut, tamatumunnga isumaqataapput.

Inatsisartut Ombudsmandiata tamatuma kingornatigut 2002-mi aamma 2003-mi oqaatigaa suli isumaqarluni tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut Inuit Europami Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissut malillugu pisinnaatitaaffiisa innarlerneqannginnissaannut pingaarnerusutigut akisussaaffik naalagaaffeqatigiinnerup tiggummisarigaa. Aammattaaq Ombudsmandip oqaatigaa tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut kingusinaartumik angerlartinneqartarnerisa sapinngisamik pinaveersaartinneqarnissaanut, ajornartorsiullu aatsaat pilereeraangat aaqqiissuteqarniartoqartannginnissaanik qulakkeerininnissaq oqartussaasut malittarisassanik aalajangersaartuusut aningaasaliisartuusullu immikkut akisussaaffigigaat.

Inatsisartut Ombudsmandiat ilisimatinneqarpoq ilaqutariinnermut peqqissutsimullu naalakkersuisoq tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaasimanertik pissutigalugu Danmarkimi katsorsarneqartussanngortitaasimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlatinneqarnissaat pillugu suleqatigiissitanik pilersitseqqullugu Naalakkersuisunit 2003-ip aallartinnerani piumaffigineqarsimasoq, 2003-llu naalernerani pisariaqartutigut pingaarnersiuiineq allanngortinneqarsimasoq nukiillu suliassanut pisariaqartinneqartut immikkoortinneqarsimasut.

Immikkoortoq 4. Piffissami 1996 – 2003-mi tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarnermikkut katsorsarneqartut amerlassusaat

Danmarkimi napparsimmavimmi/paaqqinnittarfimmi unitsitassanngorlugit Kalaallit Nunaanni eqqartuussiveqarfimmit aalajangiiffigisat amerlassusaat

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
2	1	3	1	3	6	2

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasut pillugit kisitsisitigut paasissutissat 1992-2001. Naatsorsueqqissaartarfik 2003.

Tarnimikkut napparsimasut Kalaallit Nunaanni pinerluttulerineq pillugu inatsit malillugu Danmarkimi tarnimikkut nappaatillit napparsimmaviannut unitsinneqarsimasut agguaqatigiis-sillugu amerlassusaat

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
20	17	15	10	8	7	8

Najoqqutaq: Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmit Ukiumoortumik nalunaarut 2000 kiisalu Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmit Ukiumoortumik nalunaarut 2002.

2003-p aallartinnerani inuit pingasut Danmarkimi Psykiatrisk Hospital, Risskov-imi katsorsarneqartussanngorlugit eqqartuunneqarsimasut unitsinneqarsimapput.³ Inuit taakku arlaannaataluunniit siunissami qaninnerusumi nammassillugu katsorsarsimanissaa naatsorsuutigineqanngilaq.⁴

”Ulloq 1. juli 2003-imi tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerimikkut Århusimi Psykiatrisk Hospitalimi unitsinneqarsimasut 11-pput marlullu Nykøbing Sjællandimi Psykiatrihospitalimi, taakkunannga 7 killiligaanngitsumik inissitassanngorlugit eqqartuunneqasimallutik, sinneri Kalaallit Nunaanni pisariaqassappallu Danmarkimi tarnikkut katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqasimallutik.

Napparsimasoq ataaseq katsorsartilluni naammassingajalerpoq Kalaallit Nunaannilu periarfissaqartuuppat katsorsarneqarnera Kalaallit Nunaanni tarnimikkut nappaatillit ulloq unnuarlu sungiusarfianni katsorsarneqarnera nanginneqartussanngorlugu angerlartinneqarsinnaassagaluarluni. Napparsimasoq taanna mannakkut Sungiusarfik Aaqami ininik 9-nik allilerlugu aallartinneqartumi, 2004-mi atulernerqartus-satut naatsorsuutigineqartumi inissinneqartussanngortinneqarsimavoq.

³ Allakkiaq 6. februar 2003-imeersoq. Kirsten Trolle, Statsministeriet.

⁴ Allakkat 26. februar 2003-imeersut Naalakkersuisut Allattoqarfianniit Statsministeriamut.

Utaqqiisaa Århus amtimi tarnikkut nappaatillit najugaqarfianni ulloq unnuarlu najugaqarallarnissaanut akiliinissaq pillugu Ilaqutariinnermut Pisortaqaarfiup Århus Amt isumaqatigiissuteqarfigisimavaa.”⁵

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut Danmarkimiillu angerlartinneqarsimasut – piffissami 1997 - 2003-imi atugarisatigut ulloq unnuarlu perorsaavimmi Sungiusarfik Aaqa’mi inissinneqarsimasut⁶

Inissinneqartut Avannaani kommunimi angerlarsimaffillit	inuit 7
Inissinneqartut Qeqqani kommunimi angerlarsimaffillit	inuit 10
Inissinneqartut Kujataani kommunimi angerlarsimaffillit	inuit 2
Inissinneqartut Tunumi kommunimi angerlarsimaffillit	inuit 4
Inissinneqartut katillugit	inuit 23

Piffissami 1996-imit 2003-mut eqikkarlugu

- Suliassat Danmarkimi napparsimmavissuarmut/paaqqinnittarfimmut unitsinneqartussat Kalaallit Nunaanni eqqartuussivimmit aalajangiiffigineqartartut kisitsisaat ukiumut allanngorarput.
- Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinnermut inatsit naapertorlugu Danmarkimi tarnimikkut napparsimasut napparsimmavissuannut unitsitassatut pineqaatissinneqartut agguaqatigiissillugit ikiliartorput.
- Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut Danmarkimiillu angerlartinneqarsimasut – atugarisatigut ulloq unnuarlu perorsaavimmi Sungiusarfik Aaqa’mi piffissami 1997 - 2003-imi inissinneqarsimasut Avannaanit, Qeqqanit, Kujataanit aamma Tunumeersut.

⁵ Naalakkersuisut isummernissaannut tunngavissiaq 4. august 2003-imeersoq.

⁶ Allakkiaq 17.07.2003-imeersoq Ivalo Møller Lange, Aaqa’mit Ilaqutariinnermut Pisortaqaarfimmut, Martha Abelsen.

Immikkoortoq 5. Tarnimikkut nappaatilinnik katsorsaarerup nunatsinnit tiguneqarnera

Tarnimikkut napparsimasunik tarnikkut katsorsaarerup Danmarkimiit Kalaallit Nunaannut nuunneqarnissaa pillugu siunniussilluni nalunaarut Inatsisartunit 1996-imi akuersissutigineqarpoq. Nunatsinnut nuussinermi pineqarput napparsimasut tarnikkut katsorsaasarfimmi matoqqasumi katsorsartinnissaminnik pisariaqartitsisut, aamma tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikkut katsorsagassanngorsimasut, tassa imaappoq napparsimasut eqqartuussaanermikkut tarnimikkut napparsimasut katsorsartarneqartarfianni matoqqasumi inissitassanngortitat imaluunniit katsorsartittussanngortitat. Taamatut nappaatillit Kalaallit Nunaanni tarnikkut napparsimasut katsorsartarfiannut matoqqasumut inissiinnissamut periarfissaqanngimmat manna tikillugu Danmarkimi katsorsarneqartussanngorlugit nuunneqartarsimapput.

Tarnimikkut nappaatilinnik inersimasunik katsorsaarerup taamanikkut Vordingborgimi Amtshospitalimi isumagineqartup nunatsinnut nuunneqarnissaa pillugu nassuiaasiornissamik suliaq aallartinneqarsimavoq. Aqutsisoqatigiit, ataqatigiissaarisut kiisalu suleqatigiissitat sisamat pilersinneqarput. Suliap inernera Inatsisartut 1998-imi upernaakkut ataatsimiinneranni ”Tarnimikkut napparsimasunik katsorsaarerup Kalaallit Nunaannut nuunneqarnissaa pillugu nassuiaat”-inngorlugit saqqummiunneqarpoq. Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikkut katsorsagassanngorsimasut angerlartinnissaat pillugu eqqartuussaannermikkut tarnimikkut katsorsagassanngorsimasut inuiaqatigiinnut akulerutsinnissaannut sungiusarfimmik pilersitsinnissamut suleqatigiissitanik pilersitsisoqarpoq, tamanna nassuiaammi matumani immikkoortoq 6-imi eqqartorneqarpoq.

Tarnimikkut napparsimasunik katsorsaarerup Kalaallit Nunaannut nuunneqarnissaa pillugu nassuiaammi inernilunneqarpoq tarnimikkut napparsimasunik inersimasunik eqqartuussaanermikkut katsorsagassanngorsimasunik matoqqasumi katsorsartinneqarnissaminnik pisariaqartitsisunik Kalaallit Nunaata angerlartitsinissaa pitinnagu piumasaqaatit arlallit naammaseqqaartariaqartut, ilanngullugit illuutitigut atugassat, inatsisit, ilinniartitaaneq, sumiiffinni tarnimikkut napparsimasunik katsorsaarerup ineriartortinneqarnissaa il.il. Tamanna tunngavigalugu Inatsisartut 1998-imi aalajangerput tarnimikkut napparsimasunik inersimasunik katsorsaarerup nuunneqarnissaanut aalajangivinnissaq ukiunik 3 – 5-nik kinguartinneqassasoq, kiisanni tarnimikkut napparsimasunik eqqartuussaannermikkut katsorsagassanngorsimasunik katsorsaarerup nunatsinnut nuunneqarnissaanut pisariaqartutitigut piareersarneq Kalaallit Nunaata ingerlaannartumik aallartissagaa.

Peqqissutsimut Pisortaqrarfiup taamanikkut Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Pisortaqrarfiusoq suleqatigalugu ilinniartitaaneq pillugu suliniutit arlallit aallartippai, ilanngullugit ilin-

niaqqinnerit, sumiiffinni tarnimikkut napparsimasunik katsorsaasarneq 1999-ip qiteqqunnerani aallartinneqartoq, Danmarkimi katsorsaasarfinnik suleqateqarnermut tunngasut, A1, DIH-mi immikkoortumik assikkamik pilersitsinissamut tunngasoq, sianissutsikut alaatsinaassisarnermut tunngasut, napparsimasut unitseqqaarnagit naliliiffigineqartut 1999-ip qiteqqunneraniilli tamarmik Kalaallit Nunaanni naliliiffigineqartalersimallutik, kiisalu tarnimikkut napparsimasut pillugit inatsiseqarneq.

Naalakkersuisut 20. juni 2002-mi aalajangerput Danmarkimi namminermi pissutsinut Ministereqarfik aamma Peqqinnissamut Ministereqarfik Kalaallit Nunaanni tarnikkut nappaatillit pillugit inatsiseqarneq nutarteqqullugu qinnuiginiarlugit. Tamanna peqatigalugu Naalakkersuisut Kalaallit Nunaanni malinnaasitatut suleqatigiissitanik assigiinngitsunit amerlasuunit ilaasortalinnik pilersitsiniarlutik aalajangerput. Tarnikkut nappaatillit pillugit inatsiseqarneq pillugu nutarterilluni sulineq aallartinneqarpoq.

Immikkoortoq 6. Sungiusarfik Aaqap-p allineqarneratigut tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassannorsimasut inuiaqatigiinnut akulerunnissaannut sungiusarfimmik pilersitsineq

Tarnimikkut napparsimasunik eqqartuussaannerikkut katsorsagassannorsimasunik angerlartitsinissaq pillugu suleqatigiissitanik 1995-imi pilersitsisoqarpoq, napparsimasunik eqqartuussaannerikkut inissinneqarsimasunik katsorsagassannorsimasunilluunniit angerlartitsinissaq pillugu ajornartorsiutinik oqalliffiusinnaasumik pilersitsoqarnissaa tamatumuuna siunertaralugu.

Naalackersuisut 1997-imi aalajangerput napparsimasunik eqqartuussaannerikkut katsorsagassannorsimasunik angerlartitsinissaq pillugu suleqatigiissitat sulinertik ingerlatiinnassagaat napparsimasut eqqartuussaannerikkut katsorsagassannorsimasut unitsinneqarsimanngitsut inuiaqatigiinnut akulerutsinnissaannut sungiusarfimmik pilersitsinissaq pillugu siunnersuusiorinissaq siunertaralugu.

Suleqatigiissitap tunuliaqutaraa napparsimasunik eqqartuussaannerikkut katsorsagassannorsimasunik naammassillugit katsorsarneqarsimasunik, Kalaallit Nunaannili inissaqartinneqannginnerat pissutigalugu angerlartinneqarsinnaanngitsunik Danmarkimiittoqarnera. Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnut akulerutsitsinissamut nuna tamakkerlugu sungiusarfimmik pilersitsinissamut periarfissat misissorneqarnissaanni napparsimasut / sullitat taakku kommunimut angerlarsimaffiannut imaluunniit nunap immiikkoortuani najugaqarfissamut angerlartinnginnerini sungiusartinnissaat siunertarineqarpoq.

Suleqatigiissitat 1998-imi aalajangerput nutaamik pilersitsisoqarnissaa pinnagu Sungiusarfik Aaqap allineqarnissaa inassutigiumallugu. Sungiusarfik Aaqap allineqarnissaanut inassuteqarnermut tunngaviuvoq tassani sulisooreersut inunnik tarnimikkut nappaateqartunik sullissinermik misilittagaqarenerat ilisimasaqarnerallu, nutaamillu pilersitsinermi ilinniarsimanikkut pitsaassutsit pisariaqartineqartut qulakkeerneqarsinnaanngimmata, sulisussarsiornermi ajornartorsiutaasartorpasuit, kiisalu suliffeqarfimmik nutaamik pilersitsinermut atasumik sorlanitsitsiniartarnermut atatillugu ajornartorsiutaasartorpasuarfik misilittakkat eqqarsaatigalugit. Aamma aningaasat tungaatigut tunngavilersuutaavoq Sungiusarfik Aaqap allineqarnerata nutaamik pilersitsinerminganniit akikinnerunissaa.

Taamanikkut Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Pisortaqarfiusup – maannakkut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup – 1998-imiilli Sungiusarfik Aaqap tarnimikkut imaannaannginnerusumik napparsimasunut, ilaatigut tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaannerikkut katsorsagassannorsimasunut naammassillugillu katsorsarneqarsimasunut angerlartinneqartunullu inissalerlugu allineqarnissaa sulisutigilersimavaa. Sungiusarfik Aaqami immikkoortortamik

pilersitsinissamut ingerlanneqarnissaanullu aningaasaliissutinik aningaasanut inatsimmi immikkoortitsisoqarsimavoq. Sanaartornissaq eqqarsaatigalugu piffissami 2001 – 2003-mi 7 mio. kr.-it immikkoortinneqarsimapput. 2002-lli ingerlanerani suliarinnittussarsiuussinerup takutip-paa sanaartorneq aningaasaliissutaasunit akisunerussasoq, taamaattumillu sanaartornissaq kinguartinneqarpoq aatsaallu 2003-mi aallartinneqarluni.

Sungiusarfik Aaqap allineqarnera maana ima ingerlareertigaaq 2004-p naalernerani atulersinnaalluni.

Immikkoortoq 7. Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikku Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqar- simasut angerlartinneqarnissaat pillugu suleqatigiissitaliat

Naalakkersuisut 20. februar 2003-mi aalajangiipput Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisoq tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikku katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu suleqatigiissitaliap pilersinneqarnissaa suliniutigissagaa, aamma suleqatigiissitaliamut suliakkiissut Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisup suliarissagaa, kiisalu Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisoqarfiup tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikku katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqartarnerisa aningaasatigut kingunerisassaata allaaseriniassagai naatsorsorlugillu, matumani paaqqinniffeqarnikkut tunngaviit ilanngullugit eqqarsaatigalugit.

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikku katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqartarnerat pillugu suleqatigiissitaliamut suliakkiissut piffissaliunneqartorlu akueriniarlugit kiisalu suleqatigiissitaliami ilaasortat toqqarneqarnissaat Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisumut isumagisassanngortinniarlugu Naalakkersuisut 7. august 2003-mi aalajangerput.

Suliakkiissut malillugu sulineq 2003-ip naalernerani aallartisarneqarpoq, piffissaliussalli pillugit pilersaarussiaq allangortinneqarluni.

7.a. Suleqatigiissitaliamut suliakkiissut

Suliakkiissut ataani allassimasoq Naalakkersuisut 7. august 2003-mi akueraat.

“Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikku katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqartarnissaat pillugu suleqatigiissitaliamut suliasarititaasut.

Suleqatigiissitap siunertaraa tarnimikkut napparsimasut tarnimikkut nappaatilittut eqqartuussasimanertik pissutigalugu Danmarkimi katsorsarneqartussanngortitaasimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut tigoorneqarnerannut atatillugu nunatsinni oqartssaasut pisussaaffiisa aqqiivigineqarnissaannut siunnersuusiornissaq, taamaalillutik taakku katsorsarneqareeraangamik kalaallinut inuiaqatigiinnut pitsaasumik torersumillu tunngavissaqarlutik utertarnissaat qulakkeerneqassammat.

Suleqatigiissitaa ikinnerpaamik ukuninnga ilaasortaqaassaaq

IlaPI, pisortaq, suleqatigiissitap siulittaasua
IlaPi, allaffiup pisortaa, Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut allaffik
IlaPi, Sungiusarfik Aaqami forstanderi, Nuuk
PEQIP, pisortaq
DIN, A1, aqutsisuulluni nakorsaaneq
Peqqinnissaqarfinnik Aqutsisoqarfik, sinniisoq
Distriktskykiatrien, sinniisoq
Peqqissaanermut Ilinniarfik, sinniisoq
Aningaasaqarnermut Pisortaqarfik, pisortaq
KANUKOKA, sinniisoq
Politimestereqarfik, sinniisoq
Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarfik, sinniisoq
Kalaallit Nunaanni Pinerluuteqarsimasunik Isumaginniffik, sinniisoq

Suleqatigiissitap pisariaqartitsineq malillugu atimini suleqatigiissitaliorsinnaavoq assersuutigalugu afd. R3-mi nakorsaanermik, Psykiatrisk Hospitalimik Risskovimiittumik, IlaPi-p Namminersornerullutik Oqartussat K benhavnimi sinniisoqarfianni siunnersortaanik kiisalu Statsministeriaqarfimmik peqataaffigineqartumik.

Suleqatigiissitap piffissami 1. september 2003-miit – november 2003-mut tarnimikkut napparsimasut tarnimikkut nappaatilittut Psykiatrisk Hospitalimi  rhusimiittumi imaluunniit Psykiatriskhospitalimi Nykøbing Sj llandimiittumi katsorsagaanerminnit anisut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnerannut atatillugu nunatsinni oqartussaasut suliaasaat allaaserissavai.

Suleqatigiissitap tulliullugu piffissami december 2003-miit – maj 2004-mut allaaserissavai

- Ukiuni tulliuttuni tallimani (2005-2009) taakkulu kingornatigut tulliuttuni (2010-2014) pisariaqartit naammassisinnaajumallugit suliaasatut pisariaqartiat. Allaaserisamut ilanngullugit siunnersuusiorneqassapput.
 - akisussaaffiit agguassinerlu, nunap immikkoortuini najukkanilu ataasiakkaani
 - ilinniartitaanikkut pisariaqartit
 - sanaartugassatut pisariaqartit.
- 2005-imiit 2014-imut suliniutissatut siunnersuutit aalajangersimasut, Allaaserisamut ilanngullugit siunnersuusiorneqassapput
 - qitiusumi, nunap immikkoortuini najukkanilu ataasiakkaani agguarsimanerat
 - akisussaaffinnik inissiineq
 - aningaasaqarneq
 - aamma aningaasalersuisinnaasunik taaguineq

Suleqatigiissitap isumaqaruni ullumikkut aningaasaliissutaareersut siunertamullu atorneqartut saniatigut aningaasanik suli allanik suliniutissanillu pisariaqartitsisoqartoq taamatuttaq 2004-mi Sungiusarfik Aaqami ulloq unnuarlu inissat qulingiluat atorneqarlersut ilanngullugit siun-

nersuut ilusilersorneqassaaq AIS 2005-imut ukiunullu missingersuusiorfiusunut piviusunngortitsisinnaaneq siunertaralugu.

Piffissalersuineq

Ingerlariarfik 1:

September 2003: Suleqatigiissitap ilaasortaanut tamanut aggersakkanullu suliuutigalugu isumasioqatigiinneq. Nuummi ingerlanneqassaaq. 2003-mi septembarip naalernerani oktobarip aallartimalernerani: Naalakkersuisunut ilisimatitsissutaagallartussat suliarineqarnerat.

Oktober: UKA 03-mut ilisimatitsissutitut saqqummiussineq.

Ingerlariarfik 2:

December 2003-miit – 2004-mi maajip aallartinneranut: Ukiuni 2005-imiit – 2014-imut suliarineqartussanut siunnersuutit suliarineqarnerat.“

Piffissaq pillugu pilersaarusiap allangortinneqarnera, suliali naammassillugu suliarineqarnissaanik sinaakkusiunneqartup aalajangiusimaneqarnera Naalakkersuisunut 9. februar 2004-mi ilisimatitsissutigineqarpoq.

7.b. Suleqatigiissitaliap siunnersuutai kaammattuutaalu

Suleqatigiissitaliaq 12. februar 2004-mi isumasioqatigiissitsivoq, oqartussaasullu peqataasut tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut katsorsagassanngortinneqarsimasut naammassillugit katsorsarneqartut angerlartinneqartarneranni ajornartorsiutinik naliliinitik saqqummiuppaat, kiisalu angerlartitsinerlut atillugit ajornartorsiutit aqqinneqarnissaannik suliuunuteqarnissamik pisariaqartitsineq pillugu isumaliutersuutiminnik saqqummiussillutik.

Suleqatigiissitaliap suleqatigiissitaliaaqqat marluk erseqqinnerusunik siunnersuusiorfiusat pilersippai. Aaqa pillugu suleqatigiissitaliaaqqamut Aaqami sulisut amerlassusiligaanerat Aaqamilu immikkoortortaqarfimmik matoqqasumik pilersitsisoqarsinnaanera misissugassanngortinneqarput, ilinniartitsinerlu pillugu suleqatigiissitaliaaqqamut sulisut tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut katsorsagassanngorsimasunik sullissisuusut pikkorissarneqarnerat/ilinniartitaanerat pillugu siunnersuusiorfiusaq suliasanngortinneqarluni.

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu Nalunaarusiakkut suleqatigiissitap siunnersuutit kaammattuutillug ataniittut saqqummiuppai.

Suleqatigiissitaliamut suliaakkiissut malillugu tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaaneermikkut katsorsagassanngorsimasut tarnimikkut napparsimasunut napparsimmavimmi Psykiatrisk Hospitalimit Århusimiittumit imaluunniit Nykøbing Sjællandimiittumit naammassillugit kat-

sorsarneqartut angerlartinneqarnerinut atatillugu Kalaallit Nunaanni oqartussaasut suliassaasa allaaserineqarnissaat suleqatigiissitaliap suliassaraa.

Allaaserinninneq taanna immikkoortup matuma ilaani immikkoortoq 7.b.1.-mi "Najoqqutasiaq"-mi atuarneqarsinnaavoq.

Aammattaaq suleqatigiissitaliamut suliakkiissut malillugu "ukiut tallimat tulliuttut (2005-imit 2009-mut) taakkulu kingornatigut ukiut tallimat tulliuttut (2010-2014) iluanni pisariaqartitat matussuserniarlugit suliniutit pisariaqartut" allaaserinissaat suleqatigiissitaliap suliassaraa. Suleqatigiissitaliaq naliliivoq siunnersuutip ataani taaneqartup suleqatigiissitaliamut suliakkiissut tunngavigalugu siunertaa eqqortikkaa: "... tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarnermikkut Danmarkimi katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnerinut atatillugu Kalaallit Nunaanni oqartussaasut suliassaasa qanoq naammassineqarnissaat pillugu siunnersuusiornissaq, taamaalillutik inuit taakku naammassineqartumik katsorsarneqarnermik kingornatigut inuiaqatigiinnut kalaallinut uternissaminnut naleqquttumik torersumillu tunngavissaat qulakkeerneqarsinnaaqqullugu."

Suleqatigiissitaliamut suliakkiissut malillugu siunertamut ullumikkut aningaasaliissutaareersut suliniutaareersullu saniatigut aningaasaliissutinik suliniutinillu amerlanerusunik pisariaqartitsinnaaneq eqqarsaatigalugu, matumani Sungiusarfik Aaqami ulloq unnuarlu inissat 2004-mi nutaat ilanngullugit eqqarsaatigalugit, suleqatigiissitaliaq naliliivoq siunnersuummut ataani taaneqartunut aningaasanut inatsisikkut aningaasanik amerlanerusunik immikkoortitsinissaq pisariaqartinneqarnaviangitsoq.

7.b.1. ” Najoqqutassiaq”

Inatsisartut Ombudsmandiata oqaatigaa aaqqiissutissanik kalaallit napparsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut tarnimikkut napparsimasunut Danmarkimi napparsimmavinniit angerlartinneqarnissaannik qulakkeerisut pissarsiarineqarsimatinnagit pisunik nutaanik Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Isumaqatigiissummi artikel 5-imik unioqquutitsisunik pisoqartarnissaa ulorianaateqartuassasoq. Aammattaaq Ombudsmandip oqaatigaa oqartussaasut malit-tarisassanik aalajangersaasartuusut aningaasaliissuteqartartuusullu napparsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut taamaattut kingusinaartumik angerlartinneqartarnerisa, siusinnerusukkut atuussimasut, sapinngisamik pinaveersaartinneqarnissaanut kiisalu ajornartorsiutit pillinnginneranni aaqqinniarneqartarnissaannut immikkut akisussaaffeqartut.

Pisut nutaat taamaattut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Isumaqatigiissummi artikel 5-imik unioqquutitsisut, tassalu tarnimikkut napparsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut Danmarkimit Kalaallit Nunaannut kingusinaartumik angerlartinneqartarsinnaanerisa pakkersimaarneqarnissaat qulakkeerniarlugu "najoqqutassiaq" suliarineqarsimavoq, tassanilu "kikkut

qaqugu qanoq iliuusertarnissaat" allaaserineqarpoq.

Ingerlanermi tassani oqartussaasorpasuit ilaapput, taamaattumillu "najoqqutassiaq" taamaattoq ingerlanerup taamaattup paasineqarnissaanut sakkuusinnaavoq, pingaartumik oqartussaasuni ataasiakkaani sulisut nutaat eqqarsaatigalugit.

Ingerlaneq

Oqartussaasut tarnimikkut napparsimasunik eqqartuussaananermikkut katsorsagassanngorsimasunik, tassalu tarnimikkut napparsimasut Danmarkimi napparsimmavimmi katsorsagassanngortillugit eqqartuunneqarsimasut pillugit akuliutitinneqarsimasut akornanni suleqatigiinneq ingerlanneqarpoq.

Nuup Kommuniiani innuttaasut pineqartillugit A1-ip, SANA-socialip, Sungiusarfik Aaqap, Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup Nuummiittup aamma Nuup Kommuniata peqataaffigisaannik qaammammut ataasiarluni ataatsimiittoqartarpoq. Ataatsimiinnerni taakkunani tarnimikkut napparsimasut Danmarkimi katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasut killiffii ingerlaavartumik oqaluuserineqartarput.

Kalaallit Nunaanni pinerluttulerineq pillugu inatsimmi § 123 malillugu Kalaallit Nunaanni Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup inuit pinerluuteqarsimasunik inissiivinniittut pineqaatissinneqarnerisa naammassineqarnissaat isumaginnikkullu suliniuteqarfigineqarnerat akisussaaffigaa. Pinerluuteqarsimasut tarnimikkut napparsimasut Danmarkimi tarnimikkut napparsimasunut napparsimmavinni katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasut pillugit suliani Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik akuliutsinneqartarpoq, pineqartullu pineqaatissinneqarsimanerata ingerlanera malittarisarlugu. Oqaaseqaatit il.il. assilineri sumiiffimmi tassani napparsimmaviup/nakorsat katsorsaasusut aamma isumaginnittoqarfiup/isumaginninnermi siunnersuisup Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup qullersaqarfianut Nuummiittumut nassiuttarpat.

Angerlartitsinerup piareersarneqarnera

Inuit katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasut eqqarsatigalugit - eqqartuussutip qanoq ittuussusia apeqqutaatillugu - inatsit malillugu pineqartup naammassillugu katsorsarneqarsimaneramik nakorsap naliliinerinnaa tunngavigalugu Kalaallit Nunaannut ingerlatsivikkoortumik nuussinissamut periarfissaqarpoq. Periaasiviusorli unaavoq katsorsagassanngortitsilluni eqqartuussummi napparsimasup pineqartup Danmarkimi inissinneqarnissaa erseqqilluinnartumik isummerfigineqartarluni. Taamaattumik Kalaallit Nunaannut angerlartitsisoqassappat eqqartuussiviup tamanna pillugu aalajangiinissaa piumasqaataavoq, "eqqartuussummi/pineqaatissiisummik allanngortitsineq"-mik taaneqartartumik.

Piffissaq eqqartuussutip allanngortinneqarfissaa qanilliaruleraangat angerlartsisinerup erseq-qissumik pilersaarusiorneqarnera aallartisarneqartarpoq, tassanilu Danmarkimi napparsimma-vik, tassalu Psykiatrisk Hospital Risskovimiittoq, Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik, DIN/A1, Kalaallit Nunaanni kommuni najugarivisaq aamma Sungiusarfik Aaqa peqataatinne-qartarput. Aammattaaq Kalaallit Nunaannut Sinniisoqarfik - Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik nunallu immikkoortuini immikkoortortaqarfiit isumaginnineq pillugu aalajangersakkat tunngavigalugit suliniuteqarnissaq eqqarsaatigalugu ilaatinneqarput.

Iliusissanut pilersaarusiaq suliarineqartarpoq, tassanilu DIN-imi piffissami sivikinnerusumi misissorneqarluni unitsinneqarneq, Sungiusarfik Aaqap sungiusarnermut immikkoortortaqarfianut (pisariaqarpat piffissami sivusunerusumi) inissinneqarneq, kommunimi najugarivisami initaartinneqarneq, pilersorneqarnissamut tunngaviup qulakkeerneqarnera, periarfissaqarpat suliffissarsineqarneq/sammisassaqartinneqarneq, pisariaqarpallu innarluutillit pillugit peqqus-sut tunngavigalugu tapersersuiniutit, ilaatigut tapersersortitit ikiortiliineq ilaasarput.

Iliusissanut pilersaarusiaq pillugu naliliiniarluni ingerlaavartumik ataatsimiittoqartarpoq.

Angerlartitsinerup ingerlanera

Aaqamut inissiineq sioqqullugu suliaq Aaqamut inissiiniartartoqatigiinnit suliarineqassaaq.

Aammattaaq angerlartitsinerumi namminerumi pineqartup angerlarnerani ingiaqatigitinneqartut ataatsimeeqatigineqassapput.

Nuummut tikinnerup kingornatigut tarnimigut napparsimasoq eqqartuunneqarsimasoq piffis-sami aalajangersimasumi A1-imiissaaq, tamatumalu kingornatigut Aaqamut angerlartinneqas-salluni.

Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik eqqarsaatigalugu "angerlarsimaffimmut ornigullu-ni oqaloqatiginnittarnerit" aammalu takkunnissanut piffissat, Pinerluuteqarsimasunik Isuma-ginnittoqarfiup allaffiani isumaqatigiissutigineqassapput.

A1-imiinnerup Aaqamiinnerullu nalaani iliusissanut pilersaarusiaq pillugu ataatsimiittoqartas-saaq naliliisoqartassallunilu.

Kommunimut najugarivisamut nuunneq

Iliusissanut pilersaarusiaq ingerlanneqassappat, tarnimigullu napparsimasoq eqqartuunneqar-simasoq kommunimut najugarivisaminut nuussinnaassappat pilersorneqarnissamut tunngavis-sap inissallu, kiisalu isumaginninnikkut ikiorsiisoqartassappat ikiorsiiniutit allat qulakkeerne-qarsimanissaat piumasaqaataavoq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmi angerlarnis-

saq sioqqullugu takkunnissamut piffissaleereersimasoqassaaq, antabussitorneq aningaasanillu aqutsisoqassappat aningaasanik aqutsineq isumaqatigiissutigineqassallutik.

Angerlartitsinermut malitseqartitsineq

Najukkani ataasiakkaani tarnikkut katsorsaaviit, Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup isumaginninnermillu ingerlatsiviup tarnimigut napparsimasoq eqqartuunneqarsimasoq naammassillugu katsossarneqarsimasoq kommunimi najugarivitaani malittarissavaat.

Oqartussaasut ataasiakkaat tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaannerikkut katsorsagassanngorsimasunut atatillugu suliaasaat inissisimanerilu

Inunnik isumaginnittoqarfik

Kommunit akunnerminni akiliiffigeqatigiittarnissamut pisussaaffii pillugit Inatsisartut peqqussutaata isumaginninnermut tunngasut pillugit malittarisassat tunngavigalugit ikiorsiinermi akiliinissamut pisussaaffeqarneq aalajangersaavigaa. Inuit pisortat suliniuteqarnerisigut inissinneqarsimasut eqqarsaatigalugit § 7 malillugu makku atuupput: "Inuk pisortat suliniuteqarnerisigut angerlarsimaffiup avataani ilaqutariinnut paarsassanngorlugu, paaqqutarinniffimmut, napparsimmavimmut, pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup inissiiviutaanut assigisaannulluunniit inissinneqarsimappat kommuni inissiinerup nalaani kommunitut najugarivitaasoq inissinneqarnerup nalaani kommunitut najugarivitarineqassaaq." Taamaalilluni tarnikkut napparsimasup eqqartuussaasimasup kommuni najugarivitaata tassaavoq napparsimasoq pineqartoq naammassillugu katsorsarneqarpat angerlartitsinermi iliuusissatut pilersaarusiamik suliaqartusaaq.

Tarnimigut napparsimasup eqqartuunneqarsimasup naammassillugu katsorsarneqarsimasup pilersorneqarnera qulakkeerniarlugu pisortanit pensionit pillugit Inatsisartut peqqussutaat tunngavigalugu siusinaartumik pensionisiaqartitsisoqarsinnaavoq, tamatumunnga piumasagaataasut pineqartup eqqortippagit. Kommuni najugarivitaq tassaavoq iliuseqarnissamut pisussaaffeqartoq, aalajangiinissamullu pisinnaatitaasoq.

Inuit Kalaallit Nunaanni aalajangersimasumik najugaqartut, eqqarsartaatsikkut timikkulluunniit annertuumik innarluuteqartut nalinginnaasumik inuunermut sapinngisamik qaninnerpaamik inuuneqarnissaat qulakkeerniarlugu ikiorsiiniuteqarnissaq eqqarsaatigalugu tassani inatsisitigut tunngaviusoq tassaavoq inunnik eqqarsartaatsikkut annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaat. Inuit peqqussummi pineqartunut ilaatinneqartut ilaatigut tassaapput inuit tarnikkut nappaateqartut. Ikiorsiiniutit pingaarnertut soqutiginaateqartut tassaapput najugaqatigiiffinni nakkutigineqarlunilu najugaqarfinni ineqalernissamut ikiorsiissutit, ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinissamut ikiorserneqarneq kiisalu tapersersortitut ikiortimik atorfinitsinermut ikiorsiineq. Peqqussummi tassani ikiorsiiniutaasinnaasut allat aamma taa-neqarput.

Kommuni najugarivitaq tassaavoq innarluutillit pillugit peqqussut tunngavigalugu ikiorsiinisamat periarfissat eqqarsaatigalugit siunnersuisussaq ilitsersuisussarlu, kiisalu ikiorsiisoqarnissaa pillugu tunngavilersugaasumik inassuteqaasiortussaq nunallu immikkoortuini immikkortortaqarfiit aqutigalugit Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut nassiussisussaq. Innarluutillit pillugit peqqussut tunngavigalugu ikiorsiisoqarnissaanik aalajangiinissamat pisinnaatitaaneq Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup nunap immikkoortuini immikkoortortaqarfiiniippoq; taamaattorli misileraalluni aqqissuussinerit kommunini arlalinni ingerlanneqarput, taakkunanilu aalajangiinissamat pisinnaatitaaneq kommuninut tunniunneqarsimalluni.

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannermikkut katsorsagassannorsimasut sorliit napparsimmavinnut unitsinneqarsimanerat kiisalu ataasiakkaat pineqaatissinneqarnerminni killiiffii Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup nunap immikkoortuini immikkoortortaqarfiinut kiisalu Kalaallit Nunaata Sinniisoqarfiani immikkoortortaqarfimmut Danmarkimi napparsimmavimmit ingerlaavartumik ilisimatitsissutigineqartarput.

Tarnimigut napparsimasup eqqartuunneqarnermigut inissinneqarnissaanik eqqartuussutaata katsorsarneqarnissamik eqqartuussummut allanngortinneqarneratigut pineqartoq angerlartinneqartussanngoraangat napparsimmavimmi isumaginninnermi siunnersortip Kalaallit Nunaanni kommuni najugarivitaq, pisortaqarfiup nunap immikkoortuani immikkoortortaqarfia aamma pisortaqarfiup Kalaallit Nunaata Sinniisoqarfiani immikkoortortaqarfia tarnimigut napparsimasoq eqqartuunneqarsimasoq eqqarsaatigalugu isumaginninnikkut suliniutit pillugit suleqatigisarpai.

Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut inissiineq eqqarsaatigalugu innarluutilik ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi tiguneqassanersoq innarluutillip komunitut najugarivitaata inassuteqaateqarnera malillugu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup aalajangertarpaa. Pisortaqarfik ulloq unnuarlu paaqqinniffinni tamani inissiiniartartoqatigiinnik pilersitsisimavoq, taakkulu paaqqinniffimmut inissiisoqassanersoq/paaqqinniffimmit angerlartitsisoqassanersoq isummerfigisarpaat. Ulloq unnuarlu paaqqinniffik Aaqa tarnimikkut napparsimasunik inersimasuusunik sullitaqartuuvoq, matumani tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut ilanngullugit eqqarsaatigalugit.

Sungiusarfik Aaqa immikkoortortaqarfiup nutaap ammarneqarneranut atatillugu inissanit 21-init inissanut 30-mut allineqarsimavoq. Aaqa massakkut allanngortiterneqarpoq, immikkoortortaqarfillu nutaaq taanna tarnimikkut napparsimasunut eqqartuunneqarsimasunut tallimanut aamma tarnimikkut napparsimasunut "nalinginnaasunut" tallimanut inissalerlugu avinneqarsimalluni.

Sungiusarfik Aaqap napparsimasut oqimaatsut/ajornakusoortut tiguserpai, taakkulu ilaasa paaqqinniffik siusinersukkut "isasoortissimavaat". Aaqa isumaginninnikkut paaqqinniffiummat perorsaanikkut sulisut sulisullu ilinniagaqarsimanngitsut kisimik sulisorineqarput; sulisut peqqinnissakkut sulinermik ilinniagaqarsimasut sulisorineqalernissaat aamma pisariaqartinneqarpoq.

Tarnimigut napparsimasoq eqqartuussaasimasoq ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiikkaangat nakkutiginninnissamut pisussaaffik isumaginninnermut tunngasut pillugit malittarisassat tunngavigalugit Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmi ulloq unnuarlugu paaqqinniffinnut allaffeqarfimmit isumagineqartarpoq, taassumalu Aaqa nakkutilliinnermut atatillugu pulaartarpaa, ingerlaavartumillu oqaloqatigisarlugu.

Tarnimigut napparsimasoq eqqartuunneqarsimasoq kommunimi najugarivitaminiikkaangat nakkutilliineq kommunalbestyrelsi sinnerlugu isumaginninnermik ingerlatsivimmit isumagineqartarpoq, taamaattorli Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup nunap immikkoortuani immikkoortortaqarfia tassaavoq innarluutillit pillugit peqqussut tunngavigalugu ikiorsiiniutit eqqarsaatigalugit nakutilliinissamut pisussaasuusoq.

Peqqinnissaqarfik

D.I.N.-imi tarnimikkut napparsimasunut immikkoortortaqarfiup (A1-ip) tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut katsorsarneqarnerat akisussaaffigaa. Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaasimasut ataasiakkaat pillugit iliuusissanut pilersaarussiaq kommunip najugarivitap, A1-ip, Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup Aaqallu suleqatigiinnerisigut suliarineqartarpoq.

A1 Aaqamut inissiiniartartoqatigiinni ilaavoq, Aaqalu ingerlaavartumik ataatsimeeqatigisarlugu. Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaasimasut Aaqamiittut pillugit ajornartorsiuteqalerpat A1-ip Politimesteri attaveqarfigisinnaavaa, pineqartup Danmarkimut aallartinneqarnissaa siunertaralugu.

Sinerissami peqqissaasut A1-ip tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaasimasut, kommunimut najugarivitaminnut angerlartinneqarsimasut pillugit ingerlaavartumik attaveqarfigisarpai. A1 - tamanna pisariaqartinneqarpat D.I.N.-imut unitsitsisinnaavoq, imaluunniit Danmarkimut aallartitsinissaq isumagisinnaallugu. Aalajangiineq pissaq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik siunnersoqatigalugu isumaqatiginerasigut.

D.I.N.-imi A1 immikkoortortaqarfiuvoq ammasoq, 12-inut inissalik, taakkunangalu inissat pingasut "immikkoortutut matoqqasutut" atorneqarsinnaallutik.

Tarnimikkut napparsimasunik eqqartuussaasimasunik Vordingborgimi Amtshospitalimi katsorsaaneq 1. januar 2003-imit Risskovimi Psykiatrisk Hospitalimut nuunneqarsimavoq, Namminersornerullutik Oqartussat Århus Amtillu akornanni isumaqatigiissut tunngavigalugu.

Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerimikkut katsorsagassanngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut eqqarsaatigalugit 1. januar 2004-mi killiffik tassaavoq Risskovip immikkoortortani matoqqasumi kalaallit napparsimasut 14-it inissinneqarsimasut, taakkunannga arfinillit tassaallutik A-mik eqqartuussaasimasut, sisamat B-mik pingasullu misissorneqarlutik (eqqartuunneqarnissartik utaqqillugu), ataaserlu "nalinginnaalluni", tassa imaappoq tarnimigut napparsimasuulluni eqqartuussaasimanngitsoq. 2004-p aallartinnerani "tarnimikkut napparsimasunik katsorsagassanngorlugit eqqartuussaasimasunik naammassillugit katsorsarneqarsimasunik" peqanngilaq.

Nykøbing Sjællandimi tarnikkut nappaatillit napparsimavianni immikkoortortami isumannaarsikkami tarnimikkut napparsimasut eqqarsaatigalugit, tassani kalaaleqanngilaq.

Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik

Pinerluttulerineq pillugu inatsimmi § 123 malillugu Kalaallit Nunaanni Pinerluuteqarsimasunniik Isumaginnittoqarfiup (pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup pisortaata) inissiisarfiup avataani pineqaatissiissutit naammassineqarnissaat inuillu inissiisarfirmut inissinneqarsimasut isumaginninnikkut sulissunneqarnerat akisussaaffigaa.

Inatsisinik unioqqutitsisoq tarnimigut napparsimasutut katsorsarneqarnissaminut inissinneqarnissaminullu eqqartuunneqassanersoq imaluunniit napparsimmavimmut unitsinneqarani katsorsarneqassanersoq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup nalileeqaataaffigisarlugulu pisariaqarpat inassuteqaateqaataaffigisinnavaa. Napparsimmavimmut unitsitsinani katsorsaneq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup nakkutilliineranik tamatigut ilaqartinneqartarpoq. Naliliinermi tunngaviusoq tassaavoq tarnikkut nappaateqarsinnaanermik misissuineq pillugu tarnip nakorsaata tarnillu pissusiinik ilisimasallip oqaaseqaataat. Tarnikkut nappaateqarsinnaanermik misissuinerami atugassatut Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup inummik misissuineq annertusisaaq ingerlattarpaa, eqqaartuussivimmilu aalajangiisoqannginnerani pineqaatissiissutissatut siunnersuut Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup saqqummiuttarlugu.

Unnerluutigineqartoq tarnimigut arlaatigut nappaateqarneragaappat pinerluuteqartoq napparsimmavimmut unitsitassanngortillugu, Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmit nakkutigineqarluni napparsimmavimmut unitsikkallagassanngorlugi imaluunniit napparsimmavimmut unitsinneqarnani tarnikkut nappaatilittut nakkutigineqartumik katsorsagassanngortillugu eqqartuunneqarsinnaavoq.

Taamatut pineqaatissiineq pinerluttulerineq pillugu inatsimmi § 113 tunngavigalugu pisarpoq, tamatigullu piffissami killiligaanngitsumi atuuttarluni. Katsorsagassanngortitsilluni eqqartuussut taamaallaat eqqartuussivimmit (kredsrettimit) imaluunniit Kalaallit Nunaata Eqqartuussivianit eqqartuussutigineqarsinnaavoq. Katsorsagassanngortitsilluni eqqartuussummut peqqusisutit arlallit pisariaqartutut isigineqartut Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmit nakkutigininnertallit tamatigut ilanngunneqartarput.

Angerlartitsinermi unnerluutigineqartoq tarnikkut napparsimasutut katsorsarneqarnermi sanatigut makkuninnga piumasagaateqarfineqarsinnaavoq

- sumi najugaqarnissaq suliffeqarnissarlu eqqarsaatigalugit Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup aalajangersagai malissagai.
- imigassamik ikiaroorartunillu atornerluinermut nakorsanit akuerisaasumik katsorsarneqassasoq, Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup erseqqinnerusumik aalajangersagai malillugit.
- aningaasarsiat aningaasaatillu killilersugaasumik atorneqarnissaannik aningaasaqarnikkullu pisussaaffinnik eqqortitsinissamik Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup aalajangersagai malissagai.

Katsorsagassanngortitsilluni eqqartuussisoqarpat pinerluuteqarsimasooq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup malittarissavaa, pinerlunniqqittarnissamillu pinaveersaartitseqataassalluni kiisalu pinerluuteqarsimasup katsorsarneqarnerminik paarinninnera nakkutigissallugu. Aammattaaq pinerluuteqarsimasup antabussitortinneqarnissaa Pinerluteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup qulakkiivigeqataaffigissavaa, tarnikkut napparsimaneq pillugu oqaaseqaammit takuneqarsinnaappat pineqartoq imigassartorpat nutaamik pinerluuteqaqqinnissaa aarlerinaateqartoq, imaluunniit nappaatini katsorsarneqarninilu eqqarsaatigalugit imigassartortariaqann-gippat.

Pinerluuteqarsimasup aningaasaqarnera pisariaqartitsineq naapertorlugu killilersuiffineqarsinnaavoq, pinerluuteqarsimasup aalajangersimasunik aningaasartuutaasa kommunimit najugarivitamit akilerneqartarnerisigut, pensionillu sinnerisa kaarsarfimmiussatut Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmit aqutassanngorlugit tunniunneqartarnerisigut.

Pinerluuteqarsimasooq najukkami tarnikkut nappaatinik katsorsaavimmut takkutinnigippat Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik kalerrinneqassaaq. Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup pinerluuteqarsimasooq ornissavaa, pineqartup najukkami tarnikkut nappaatinik katsorsaavimmukartinneqarnissaa siunertaralugu. Tamanna iluatsinngippat politiit attaveqarfineqassapput, qinnuigineqarlutillu pinerluuteqarsimasup najukkami tarnikkut nappaatinik katsorsaavimmi katsorsarneqarnissamut ornigutsinneqarnissaani ikiuteqqullugit. Periaaseq taamaattoq aamma atorneqassaaq pinerluuteqarsimasooq antabussitoriartunngippat antabussitorumann-

gippalluunniit.

Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup pinerluuteqarsimasut tarnimikkut napparsimasut pillugit pingaarnertut suleqatigisartagai tassaapput A1 DIN-imiittoq, Sungiusarfik Aaqa kommunilu najugarivitaq. Qulaani taaneqartutut naaparsimasut/pinerluuteqarsimasut pillugit qaammatikkaartumik ataatsimeeqatigiittoqartarpoq.

Eqqartuussiveqarfik

Eqqartuussiveqarfiup, tassalu eqqartuussiviit (kredsrettit) aamma Kalaallit Nunaata Eqqartuussiviata tarnikkut napparsimasup pinerluttulerineq pillugu inatsimmi § 113 tunngavigalugu qanoq pineqaatissinneqarnissaa isummerfigissavaat.

"§ 113. Pinerluttoq silamigut ajoqutiliuppat eqqartuussisut, inatsisinik unioqqutitseqqinna-veersaartinnissaanut taamaalioqqinnissaq iluaqutaasinnaasorineqarpat, aalajangersinnaavaat napparsimmavimmut isumaginniffimmulluunniit allamut, pisariaqarpat Danmarkimi, inissindegassasoq. Pineqaatissat peqqarniinnerusut naammassorineqaraangata pineqaatissaq taama ittoq eqqartuussutigineqarsinnaavoq, tamatumuunakkullu §§ 94-98-imi maleruaqqusat naapertorlugit isumaginninnissaq ilanngullugu. Pineqaatissap taamaattup sivilusussissaa piffissamik sivilusnerpaaffiusussamik aalajangiiffigineqartassanngilaq.

Imm. 2. Imm. 1 naapertorlugu eqqartuunneqartoq eqqartuussisunit inunnik piukkunnartumik kajumittumillu toqqammavigisassalerneqassaaq.

Imm. 3. Pineqaatissiisutigineqartup atorunnaarsitaanissaanik allanngortinneqarnissaanilluunniit eqqartuussisut aalajangiisassapput. § 108, imm. 2-mi 3-milu maleruaqqusat taamatut atorneqartassapput, allanngortitsinissamilli piumasarineqartoq aamma napparsimmavimmit pineqartumit isumaginniffimmilluunniit saqqummiunneqarsinnaavoq.

Imm. 4. Eqqartuussaq imm. 1-imi taaneqartutut isumaginniffimmiitilluni inatsisinik unioqqutitseqqippat eqqartuussisut pissutsimut tassunga inatsisinillu unioqqutitsinermut eqqartuussutigineqareersumut ataatsimut katitamik pineqaatissiisapput, siusinnerusukku pineqaatissiisutaasimasoq naammattutut isiginngikkunikku. Eqqartuussisut taarsiullugu nutaamik unioqqutitsinerinnarmut pineqaatissiisinnaapput. Aamma oqaaseqatigiinni siullerni tulliinilu aalajangersakkat atorneqassapput eqqartuussaq isumaginniffimmut pisinneqartussatut eqqartuussaareerluni sulili isumaginniffimmut pisinneqarani nutaamik inatsisinik unioqqutitsippat."

Taamaalilluni eqqartuussivik tassaavoq pineqartup tarnimikkut napparsimasut napparsimmavianni katsorsagassanngorlugu, pisariaqarpat tarnimikkut napparsimasut napparsimmaviannut nalinginnaasumut (Århusimiittumut) imaluunniit tarnimikkut napparsimasut napparsimmaviannut Nykøbing Sjællandimiittumut inissinneqarnissaanik aalajangiisuusartoq. Aammattaaq Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiimmit nakutigineqarnissaq katsorsaanikkut assigiinngitsunik peqqusissutitalik eqqartuussutigineqarsinnaavoq.

Inunnik pineqartunik § 113-imik atuiffiusussanik killissalersuineq Kalaallit Nunaanni landsdommerip kaajallaasitaliaani nr. 233/1993-imi allaaserineqarsimavoq:

”§ 113 pingaarnertut eqqarsartaatsikkut nappaatinuinnaq, tarnikkut nappaatinut aamma eqqarsartaatsikkut innarluutilinnut sakkortunerusunut allanut taamatuttaaq eqqarsartaatsikkut kinguarsimasunut atorneqassaaq.

§ 113-imi taamaalilluni inuit erseqqissumik eqqarsartaatsimikkut napparsimasut aamma pinerlussimanerat taamatut nappaateqarnerannik kinguneqarsimatillugu eqqarsaatigineqarput.”

Eqqartuussivik (kredsretti) isumaqarpat immikkut pineqaatissiissut § 113-imi taaneqartoq atorneqartariaqartoq, pineqaatissiissut pineqartoq eqqartuussummi erseqqinnerusumik taaneqassaaq.

Pinerluuteqarsimasunut matumani pineqartunut eqqartuussutaasartut tassaasinnaapput:

- Tarnimikkut napparsimasut Danmarkimi napparsimmaviannut inissiineq (A-dom)
- Tarnimikkut napparsimasut napparsimmavianni katsorsarneqarneq (B-dom)

Inissiinissamik eqqartuussut katsorsarneqarnissamik eqqartuussummit sakkortuneruvoq. Inissiinissamik eqqartuussut atorneqartarpoq unnerluutigineqartoq inatsisiseqartitsinikkut isumannaallisaaneq (pinerluutip suussusia, pinerluutip ulorianassusia) eqqarsaatigalugu pineqartoq pineqaatissiissutip allannqortinneqarneranik eqqartuunneqaqqaarani angerlartinneqarsinnaasariaqanngippat. Inissiineq taamaallaat Danmarkimi pisinnaavoq, tassami Kalaallit Nunaanni tarnimikkut napparsimasunut matoqqasumik immikkoortorta qarfimmi tamanna pisariaqalersillugu mattussisimanissamut periarfissaqanngimmat.

Katsorsagassannqortitsilluni eqqartuussut atorneqartarpoq tarnikkut nappaatip pinerluuteqaqqinnissaq pinaveersaartinniarlugu katsorsarneqarnissaa piunasaqaataappat, inatsiseqartitsinikkullu isumannaallisaaneq (pinerluutip suussusia, pinerluutip ulorianassusia) eqqarsaatigalugu tamatumunnga peqatigitillugu tarnimikkut napparsimasut napparsimmaviannut inissiinissaq piunasaqaataanngippat.

Danmarkimi tarnimikkut napparsimasunut napparsimmavimmi katsorsagassannqortitsilluni imaluunniit tassannga nakkutigineqartussannqortitsilluni eqqartuussisoqarsinnaavoq, taamaalilluni nakorsaq katsorsaassuusoq Dronning Ingridip Napparsimmavissuani Nuummiittumi tarnimikkut napparsimasunut immikkoortorta qarfimmi nakorsaaneq aamma Kalaallit Nunaanni Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik erseqqinnerusumik isumaqatigiissuteqarfigalugit DIN aqqutigalugu tarnikkut napparsimasutut unitsitaanani katsorsarneqarnissamut angerlartitsinissamik aalajangiinissamut piginnaatinneqassalluni. Eqqartuunneqartoq angerlartinneqarnermini Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfimmit aamma nakkutigineqassaaq, taassumalu nakorsaq katsorsaasoq isumasioqatigalugu unitsitseqqinnissaq aalajangersinnaallugu. Angerlartitsinermi peqqusissutit immikkut ittut atuutissappata taakku eqqartuussummi erseqqinnerusumik taaneqassapput.

Taamaalilluni taamatut eqqartuunneqarnermi allaffissornikkut aqutsineq aqutigalugu Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni nuutsitsisoqarsinnaavoq, pineqartup naammassillugu katsorsarneqarneranik nakorsap naliliinera tunngavigalugu. Nakorsaq katsorsaassuusoq DIN-imi Nuummiittumi nakorsaaneq Kalaallit Nunaannilu Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfik isumasioqatigalugit aalajangiissaaq.

Oqaatigineqassaaq eqqartuussiviup katsorsagassanngortitsilluni eqqartuussutaani namminermi napparsimasup Danmarkimut inissineqarnissaa erseqqivissumik isummerfigineqartarmat. Taamaattumik nuutsitsisoqassappat eqqartuussiviup tamanna pillugu aalajangiinissaa piumasqaataavoq (pineqaatissiissummik allanngortitsinermik taaneqartartoq).

§ 113 tunngavigalgu pineqaatissiissut piffissamut killiligaanngitsumut tamatigut atuuttusaarpoq. Taamaattumik eqqartuussiveqarfiup suliassaa tassaavoq eqqartuunneqareersumut pineqaatissiissut atuutiinnassanersoq imaluunniit sakkukinnerusumik pineqaatissiissutinngorlugu allanngortinneqassanersoq atorunnaarsivinneqassanersorluunniit akuttunngitsumik isummerfigisassallugu. Taamaalillutik eqqartuussiviit pinerluttulerineq pillugu inatsimmi piffissaliussat iluanni - nalinginnaasumik ukioq allortarlugu - pineqaatissiissut isummerfigisartussaavaat.

Suliaq unnerluussisutut oqartussaasup nammineq suliniuteqarneratigut imaluunniit Pinerluuteqarsimasunik Isumaginnittoqarfiup, napparsimmaviup paaqqinniffiulluunniit, eqqartuussaasup nammineq imaluunniit taassuma sinniisaata qinnuteqarneratigut suliassanngortinneqassaaq.

Eqqartuunneqartup taassumaluunniit sinniisaata qinnuteqaata eqqartuussiviup itigartippagu apeqqut taanna aalajangiinermiit ukioq ataaseq qaangiutsinnagu eqqartuussivimmuut suliassanngorteqqeqquneqarsinnaanngilaq.

Aalajangiinerit tarnikkut napparsimasut eqqartuussaasimasut angerlartinneqarnerannik nassataqartumik allanngortinneqarnerannut atatillugu eqqartuussiviit taamatut aalajangiinissaannut aalajangiisuusartoq tassaavoq iliussissanut pilersaarusiit/angerlartitsiniarnermi pilersaarusiit piviusorsioortut pigineqarnissaat, sinaakkutassallu pisariaqartut, soorlu paaqqinniffiup pineqartumik tigusinissaa il.il., pilersinneqarsimanissaat.

Aammattaaq eqqartuussiviit suliassaraat eqqartuunneqartumut sinniisuliinissaaq, pineqartup Danmarkimiinnera Kalaallit Nunaanniinneraluunniit apeqqutaatinnagu.

Politiit

Tarnimikkut napparsimasunut eqqartuunneqarsimasunut atatillugu politiit suliassaat politiit isumagisassaraat, tak. qulaani Peqqinnissaqarfiup Eqqartuussiivillu ataanni taaneqartut.

Suleqatigiissitaliap kaammattutaa

- "Najoqqutassiaq" qulaani allaaserineqartoq, tassalu ingerlanermik kiisalu oqartussaasut assigiinngitsut tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaasimasunut atatillugu suliassaannik inissisimanerinillu allaaserisaq mappersaganngorlugu saqqummersinneqasasooq, napparsimasunik/sullitanik tarnimikkut napparsimasunik eqqartuunneqarsimasunik sullissisut atugassaattut.

7.b.2. Sungiusarfik Aaqap allangortiterneqarnera

Suleqatigiissitaliap aalajangerpoq - qulaani taaneqartutut - suleqatigiissitaliaaqqamik pilersitsisoqassasooq Aaqami sulisut amerlassusiisa allannguutissaattut siunnersuummik saqqummius-sinissamik suliaqartussamik, taamatuttaarlu peqqinnissamut tunngasuni sulisunik anner-tunerusumik atorfinitsitsisarnissamut periarfissaqarnissamik kissaatigisaq saqqummiunneqar-luni. Aammattaaq suleqatigiissitaliap suliassarilerpaa Sungiusarfik Aaqami immikkoortortamik matoqqasumik pilersitsisoqarnera naliliiffigissallugu.

Sungiusarfik Aaqa ullumikkut sungiusaaqqinnermut immikkoortortaqaqarfeqarpoq najugaqartunut qulinut inissalimmik. Siunertaavoq najugaqartut sivisunerpaamik ukiuni marlunni immikkoor-tortamiittassasut, tamatumalu kingornatigut kommunimut najugarivitaminnut angerlartinneqar-tassasut. Piffissami sivikinnerusumi sungiusarnermut immikkoortortaqaqarfik najugaqartunut ar-fineq pingasunut kiisalu angerlartinneqarnissaminut sungiusartumut ataatsimut inissaqarpoq; immikkoortortap taassuma siunertaa tassaavoq najugaqartut qaammatini arlallialunnguaannarni tassaniissasut. Aammattaaq Sungiusarfik Aaqa paaqqinniffiup avataani immikkoortortaqaq-ferpoq marlunnit najugaqarfigineqartumik.

Sungiusarfik Aaqap massakkut allangortiterneqarnera/allineqarnera Aaqamut nutaanik arfineq pingasunik inissaqalersitsivoq, taakkunanngalu marluk issiavinnik assakaasulinnik kaassuar-takkanik atuisunut naatsorsuussaallutik.

Aaqap peqqinnissamut tunngasunik ilinniagaqarsimasunik marlunnik atorfinitsitsinissani kis-saatigaa, A1-imut najukkanilu ataasiakkaani tarnikkut napparsimasunik katsorsaavinnut isu-maqatigiissuteqartartussanik, kiisalu nakorsaaitortitsinermik suliassaqaqartussanik, taamaalillu-tik perorsaasut najugaqartunik sungiusaaqqinnerminnik tamakkiisumik ingerlataqarsinnaaqqul-lugit.

Allangortiterineq naammassippat Aaqa 50-inik sulisoqalissaaq 2005-imi 53-inut amerlisus-

sanik. Sulisorineqartut sunik ilinniagaqarsimasuunissaat paaqqinniffup nammineq aalajangeeqataaffigisinnaavaa. Tassa imaappoq sulisut amerlassusissaannik massakkut aalajangersak-kani perorsaasutut atorfiup peqqissaasutut atorfirmik taarserneqarnissaanut periarfissaqareer-soq.

Paaqqinniffik tamakkiisumik ingerlasinnaassappat sulisut 60-iunissaat pisariaqarpoq, taamaat-tumillu isumaginninnermi siunnersortimik, ergoterapeutimik allaffimmiutullu fuldmægtigimik atorfinitsitsinissaq kissaatigineqartorujussuulluni.

Sungiusarfik Aaqami sulisut amerlassusissaannik aalajangersakkat

Ilaqutariinnermut Pisortaqaqfiup ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut immikkoortortaqaqfia Dan-markimi ulloq unnuarlu paaqqinniffinni/najuqatigiiffinni Aaqap pissuseqataani sulisut amerlas-susissaannik aalajangersakkat pillugit paasissutissanik pissarsiniarsimavoq. Danmarkimili tarnikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut najugaqarfiini sulisut amerlassusissaannik aalajangersaanermi tunaartarisassanik peqanngilaq.

Sulisut amerlassusissaat amtimit amtimut ataasiakkaaraluni aalajangersarneqartarpoq, naju-gaqarfiup suliassarpiat, najugaqartut qanoq ittuunerat immikkuullarissutaallu aallaavigalugit.

Taamaalillutik Danmarkimi paaqqinniffiit/amtit sulisut amerlassusissaat pisariaqartut sulias-sallu naammassiniarneqartussat akornanni oqimaaqatigiissitsiniarnikkut misileraallutik nas-saarniarsimapput. Sulisut naammassorisatut amerlassusillit kingusinnerusukkullu annikippal-laartutut paasineqartut aallarniutigineqartarsimavoq; tamatuma kingornatigut sulisut amerlas-susissaat misilittagaalersut tunngavigalugit naleqqussarneqartarsimapput.

Assersuutigalugu Nykøbing Sjællandimi Vestsjællands Amtimiittumi Grønnehaven-imi naju-qatigiiffimmut arfinilinnik najugaqarfigineqartumut sulisut atorfi 12-it aallartissutigineqarsi-mapput. Aallaqqaataani najugaqartut utersaartoortuartsimapput, tarnikkut napparsimasunut napparsimmavinnut unitsitseqattaarnerpassuarnik kinguneqartartunik. Sulisut aamma stressip sulinermilu avatangiisit naammaginngitsut nassatarisaannik napparsimakulasorujussuusi-mapput. Taamatut misilittagaqarnerup kingornatigut sulisut malunnaatilimmik amerlillugit 17,5-inut qaffaanneqarsimavoq, taamanikkumiillu najugaqartut unitseqattaarneqarunnaarsi-mapput, sulisullu napparsimakulanerat nungulluinnangajassimalluni.

Fuglekjærimini ineriartortitsivittut illumi B-mi Vejle Amtimiittumi sulisut 14,89-it najugaqar-tunut arfineq marlunnut amerlassusilerneqarsimapput. Tassani najugaqartut Grønnehavimi na-jugaqartunit "oqinnerusimapput". Sulisut amerlassusissaannik aalajangersagaq sulisut naam-magisimaarpaat, sulisullu napparsimakulaartuunatik. Najugaqartunik tarnikkut napparsimasut napparsimaviannut unitsitseqqittarneq aamma annikitsuarsuavoq.

Danmarkimi najugaqarfittut neqeroorutini marlunni taakkunani misilittakkat takutippaat sulisut amerlassusissaannik aalajangersaanermi najugaqartut "oqimaassusiat" annertuumik isiginiarneqartariaqartoq, sulisullu ikinaarlugit amerlassusiliineq najugaqartunut sulisunullu ajornartorsiutissaqalersitsisartoq.

Sungiusarfik Aaqami immikkoortortamut nutaamut arfinilinnit najugaqarfigineqartumut atorfiit 13-it naatsorsorneqarsimapput:

- immikkoortortaarfimmi pisortaq ataaseq
- perorsaasut tallimat
- peqqissaasoq ataaseq
- peqqissaasumut ikiorti ataaseq
- pillorissaasoq ataaseq
- ikiorti ataaseq
- eqqiaasoq ataaseq
- unnuakkut pigaartuusartut marluk

Sulisut amerlassusissaannik taamatut aalajangersaaneq AIS 2005 eqqarsaatigalugu pisimavoq, tamatumalu assinga 2004-mi ukiakkumiilli atuunnissaa naatsorsuutigineqarluni, immikkoortortaq nutaaq taanna atorineqalerpat.

Misilittagaalersut takutissavaat sulisunik amerlanerusunik pisariaqartitsisoqassanersoq, immaqa immikkoortortami sulisunik 1-2-nik, tamannalu Danmarkimi misilittagaasut ilimanarsisippaat.

Sungiusarfik Aaqami immikkoortortaq matoqqasoq

Sungiusarfik Aaqap perorsaannikkut siunertaqarluni ineeqqap ataatsip marlulluunniit piffissami killilimmik sivissusilimmi paarnaqqatissinnaanissat kissaatigaa. Allissutip nutaartaani init quleriit aappaanni marlunnik ineeraqarpoq siunertamut tassunga naleqquttunik. Matoqqatitsinissamut periarfissaqassappat tamanna peqqussutip annikinnerusumik allanngortinneqarnissaanik piunasaqaateqarfiusussaavoq. Aammattaaq ineeqqat taakku sulii anner-tunerusumik isumannaallisarneqarnissaat piunasaqaataasussaavoq, taamaalilluni ineeqqanit taakkunanga igalaatigut qimaaniarneq ajornarsisillugu.

Naalackersuisut annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaanni nr. 7-imi 3. november 1994-imeersumi § 15-ikkulli piginnaatitaareerput paaqqinniffiit siunertaat, pilersinneqarnerat, aqqissuunneqarnerat, siulersorneqarnerat ingerlanneqarnerallu pillugit malittarisassanik erseqqinnerusunik aalajangersaanissaminut.

Piginnaatitsissut taanna ullumikkut meeqqanik inuusuttunillu kiisalu annertuumik innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinniffiit pillugit nalunaarummut nr. 64-imut 29. december 1994-imeersumut tunngavittut atorneqarsimavoq. Pissaanermik/nukinnik atuineq pillugu aalajangersakkat kapitali 8-miipput.

Nalunaarummi § 28, imm. 3-mi aalajangersarneqarpoq najugartup inimi parnaarsimasumi allatulluunniit assersorneqarsimasumi kisimiitinnissaa inerteqqutaasoq. Aalajangersagaq taanna allatut oqaasertalersorneqassaaq, taamaalilluni tunngavinni erseqqissumik oqaasertalernerqarsimasumi, assersuutigalugu perorsaaniikkut siunertani, aalajangersakkap taassuma attuutsinneqannginnissaa immikkut akuersisutigineqarsinnaalersillugu. Aammattaaq "mattussinermi" piffissap sivisunerpaaffissaata aalajangersarneqarnissaa naleqqunnerpaasussaavoq.

§ 29, imm. 3-mi aalajangersarneqarpoq pissaanermik/nukinnik atuineq pisortamut forstanderimulluunniit ingerlannartumik nalunaarutigineqassasoq. § 30-mi pissaanermik/nukinnik atuinerup nalunaarutigineqarnissaa pillugu inatsiseqartitsinikkut innarlitsaaliiniarnermi piumasagaatit amerlanerusut taaneqarput. Inatsiseqartitsinikkut innarlitsaaliiniarnermi piumasagaatit taakku nalunaaruteqarnissamullu pisussaaffeqarneq inuup inimi parnaaqqasumi "mattusimaneqarnissaanut" periarfissamut soorunalimi aamma atatinneqassapput.

Peqqussut ajornanngikannersumik allanngortinneqarsinnaasussaavoq, taamaalilluni pissutsit erseqqissummik nassuiarneqarsimasut pissutigalugit piffissami aalajangersimasumi inummik inimi parnaarsimasumi "mattussinissamut" periarfissaqalersillugu.

Suleqatigiissitaliaq kaammattuutai

- Sungiusarfik Aaqami sulisut amerlassusissaat Aaqami najugaqartut amerlassusiannut oqimaassusiannullu naleqqussarneqassasoq.
- Annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutissaatut siunnersuut suliarineqassasoq, taamaalilluni piffissami aalajangersimasumik sivisussusilimmi inummik inimi parnaarsimasumi "mattussinissamut" periarfissaqalersillugu.

7.b.3. Pisinnaasanik ineriartortitsineq / pikkorissaaneq

Tarnimikkut napparsimasut katsorsagassanngorlugit eqqartuussaasimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut Danmarkimit angerlartinneqartarnerat pillugu suleqatigiissitaliaq - siunnersusukkut oqaatigineqartutut - suleqatigiissitaliaaqqamik tarnimikkut napparsimasunik katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasunik naammassillugit katsorsarneqarsimasunik sullisusit pikkorissarneqarnissaat pisinnaasaasigullu ineriartortitsivigineqarnissaat pillugit siunner-

suusiortussamik pilersitsiniarluni aalajangerpoq. Ilinniartitsineq pillugu suleqatigiissitaliaq taanna KANUKOKA-p, Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup aamma Peqqissitsumut Pisortaqarfiup sinniisaanik ilaasortaqarpoq.

Suleqatigiissitaliaq taassuma pikkorissaanermut/ilinniartitsinermut tunngasuni suliniutit annertusarneqarnissaat kiisalu tapersersortitut ikiortinik siunnersuisarnerup qulakkeerneqarnissaa ilalerpai. Aammattaaq oqaatigineqarpoq kommunini tapersersortitut ikiortit ilinniagaasa appasippallaarnerat najukkani ataasiakkaani tarnikkut napparsimasunik katsorsaaneermut assut nanertuutaasoq.

Peqqinnissaqarfiup ataani ilinniarfeqarpoq inunnik amerlanerusunik ilinniartitsisinnaasunik, annertunerusumillu ilinniagaqarniartunik qinnuteqartoqartarpoq, aningaasalli amigaataallutik.

Aammattaaq Isumaginninnermi Perorsaasunnngorniat Ilinniarfiat isumaginninnermi perorsaasutut aamma isumaginninnermi ikiortitut tunngaviusumik ilinniartitsinermik kiisalu isumaginninnermut tunngasuni sulisunik ilinniaqqitsitsinermik neqerooruteqarpoq.

Tarnimikkut napparsimasunnik katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasunik naammassilugit katsorsarneqarsimasunik sullissisunut pikkorissaanermut/ilinniartitsinermut aningaasaliisutit eqqarsatigalugit suleqatigiissitaliaq ilisimatinneqarsimavoq aningaasanik qinnuteqarnisamat 2004-mili periarfissaqartoq, ilinniartitsinerlu ukiuni aggersuni naalakkersuinikkut suliasaqarfiusoq tulleriarnermi pingaartillugu isiginiarneqartoq.

Inunnut eqqarsartaatsimmikkut annertuumik innarluutilinnut tapersersortitut ikiortinut pikkorissaanermik siusinnerusukkut neqeroorutitigut misilittakkat

Inatsisartut 1996-imi ukiakkut ataatsimiinnerminni tarnimikkut napparsimasunik Danmarkimi katsorsaaneerup tiguneqarnissaanik siunertaqarnermik oqariartuut akueraat. Taamani ilaatigut ilinniartitsineq pillugu suleqatigiissitaliaq sulisoqatigiikkuutaanut tarnimikkut nappaateqartunik sullissisut ilinniartinneqarneranni suliniutit pillugit siunnersuusiortussamik pilersitsisoqarpoq, kommuninilu tarnimikkut napparsimasunut tapersersortitut ikiortit pikkorissartinneqarnerat pilersaarusiorneqarlunilu ingerlanneqarsimavoq. Pikkorissartitsineq qaammatinik pingasunik sivilissuseqartoq 1998-imi Peqqissaanermik Ilinniarfimmit ingerlanneqarpoq, nalunaarusiarlu "Tarnimikkut napparsimasunut tapersersortitut ikiortinik 1998-imi pikkorissaaneq pillugu naliliineq" 1999-imeersoq pigineqarpoq.

Pikkorissartitsinerup ingerlanera immikkoortumut 1-imut (tunngaviusumik atuagarsorneq) sapaatit akunnerinik sisamanik sivilissusilimmut, sulinermik misiliinermut sapaatit akunnerinik tallimanik sivilissusilimmut immikkoortumullu 2-mut (tarnikkut nappaatinik katsorsaaneq pillugu atuagarsorneq) sapaatit akunnerinik pingasunik sivilissusilimmut agguataarneqarsi-

mavoq.

Tamatuma kingornatigut Tasiilami tapersersortitut ikiortit ataasiartumik 1999-imi pikkorissartinneqarsimapput, kiisalu tapersersortitut ikiortit qaammatini pingasuni pikkorissarnermik naammassinnissimasut 2000-imi sapaatit akunnerini marlunni malitseqartitsiviusumik pikkorissartinneqarsimallutik.

Tamatuma kingornatigut "Kommunini tarnimikkut napparsimasunut tapersersortitut ikiortinut pikkorissartitsineq" pillugu ingerlataq inaarlugu naammaasineqarpoq.

Oqartussaasut pikkorissartitsinermit ingerlatsinermit akuusut, tassalu Peqqinnissamut Pisortaarfik, Isumaginninnermut Pisortaarfik kiisalu Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Pisortaarfik 2000-imi inerniliillutik oqarput:

- Tarnimikkut napparsimasunut tapersersortitut ikiortinik sivikinnerpaamik qaammatinik pingasunik sivisussusilimmik pikkorissaanerup kaammattuutigineqarnissaa isumaqatigiissutineqartoq.
- Peqqissaanermik Ilinniarfik najoqqutassatut allaaserineqartoq aallaavigalugu pikkorissartitsinermit ingerlatsinissaminut soqutiginnittoq, suliassaqarfiit allat (Peqqissutsimut Pisortaarfik) aningaasanik tamatumunnga immikkoortitsisinnaappata.
- Kaammattuutigneqartoq pikkorissartitsineq ilaatigut tarnikkut nappaatinik katsorsaanermi tapersersortitut ikiortinut ilinniagaqarsimanngitsunut pikkorissaanermik neqeroorutitut atorpeqassasoq, ilaatigullu tapersersortitut ikiortinngorumaarsinnaasunut, suliassaqarfimmi tassani siunissami sulisussanut neqeroorutitut atorpeqassasoq.

Oqartussaasut pingasut taakku tamarmiullutik pikkorissartitsinerit ingerlanneqarnerinut suliatiq aningaasatigullu ikorfartueqataapput.

Tarnimikkut napparsimasunik katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasunik sullissisunut pikkorissartitsisarnissaq / ilinniartitsisarnissaq pillugu siunnersuutit

Tarnimikkut napparsimasut katsorsagassanngorlugit eqqartuussaasimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqartarnerat pillugu suleqatigiissitaliap ataani ilinniartitsineq pillugu suleqatigiissitaliap pikkorissartitsinertut/ilinniar-titsinertut neqeroorutit pillugit pingasunik imaattunik siunnersuuteqarpoq:

- Tapersersortitut ikiortinik pikkorissartitsineq
- Tarnimikkut nappaarsimasut katsorsagassanngorlugit eqqartuunneqarsimasut sullissisuisa sapaatit akunnerani ataatsimi pikkorissartinneqarnerat
- Tapersersortitut ikiortit ataqatigiissaarisuunut siunnersuineq pillugu ilinniaqqitsitsineq.

Tapersersortitut ikiortinik pikkorissaanermik ingerlatsineq

Inuk annertuumik innarluutilik nammineq inigisaminiiginnassaguni, matumani najugaqatigiif-fiit imaluuniit nakkutigineqarluni najugaqarfiit ilanngullugit eqqarsaatigalugit, perorsaaniikkut tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsisoq annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu peqqussut tunngavigalugu sapaatip akunnerani nalunaaquttap akunnerinik tapersersortitut ikiorteqartitsinermut atugassaanik tunineqarsinnaavoq. Tapersersortitut ikiortip suliassaraa inuk annertuumik innarluutilik eqqarsartaatsikkut, timikkut inooqataaanikkullu ineriartornerani tapersersussallugu.

Tapersersortitut ikiortit tassaagajuttarput ilinniagaqarsimanngitsut, tapersersortitullu ikiortit taarseraattorujussuusinnaasarpur, tamannalu ilaatigut sullitamik nappaataannik pissusilersorne-rinillu ilisimasaqanninnerannik pissuteqarsinnaavoq.

Taamaattumik tapersersortitut ikiortit tunngaviusumik ilisimasaniq sullitamik pissusilersorne-ranik nappaataanillu paasinnissinnaalersitsisunik suliassaminillu ingerlatsisinnaalersitsisunik tuniorarneqarnissaat pingaartuuvoq.

1998-imit 2000-imut pikkorissartitsinernik ingerlatsinernit misilittakkat 2004-miit 2005-imut aamma 2005-imiit 2006-imut pikkorissartitsinernik ingerlatsinerit tulliuttuni taaneqartut suli-a-rineqarneranni ilanngunneqarsimappur.

Pikkorissartitsinernik ingerlatsinissatut tulliuttuni siunnersuutit ilinniagaqarnissamik ingerlatsi-nissamat piareersaataasutut iluseqarput.

Inunnut tarnikkut nappaatilinnut, pingaartumik tarnimikkut napparsimasunut eqqartuussaasi-masunut, tapersersortitut ikiortitut sulisunik pikkorissaanerup ingerlanera

Pikkorissaanerup ingerlanera pisinnaasaqalersitsiniarluni ineriartortitsinermik ingerlatsineru-voq immikkoortunut marlunnut avinneqarsimasoq: Tunngaviusumik ingerlatsiviusoq aamma ingerlariaqqiffiusumik ingerlatsiviusoq, immikkoortup siulliup kingornatigut inaarsaanissamat imaluunniit immikkoortut aappaannut ingerlaqqinnissamat periarfissalik. Immikkoortut marluk taakku atuagarsornermik ingerlatsinermik tamatumalu kingornatigut nammineq suliaqarfigisa-mi sulinermik imaqarput.

Immikkoortoq tunngaviusumik ingerlatsiviusoq aamma immikkoortoq ingerlariaqqiffiusoq qaammatit pingasut iluanni sapaatip akunnikkaartuni pingasuni pikkorissaanernik imaqarput; piffissani akunniliuttuni sulinermik ingerlatsineq, tassalu nalinginnaasumik suliffimmi sulineq qulequttanullu pikkorissaanermi qaangiuttumi attorneqarsimasunut atatillugu annikinnerusunik suliassinneqartarneq; sulinermik ingerlatsinerit nalaanni ilitersuisoqartarlunilu siunnersuiso-qartassaaq.

Immikkoortoq tunngaviusumik ingerlatsiviusoq sulisunut siusinnerusukkut pikkorissaqataasi-manngitsunut naatsorsuussaavoq, taamaattumillu inunnik sullissinermi aamma inunnut immi-nut atugassarititaasut atorlugit sapinngisamik pitsaanerpaamik ingerlasinnaanissaannut taper-sersortitut ikiortaanermi tunngaviusumik ilisimasassanik imaqartussaalluni. (Pingaartitassat: Suliarisami pikkorissuuneq, inuup tunngaviusumik pisariaqartitai, pitsaasumik peqqissumillu inuuneqarneq il.il.).

Immikkoortoq ingerlariaqqiffiusoq pikkorissartitsilluni ingerlatsinernik siusinnerusukkut naammassinnereersimasunut kiisalu immikkoortumit tunngaviusumit ingerlariaqqinnissamin-nik kissaatteqartunut naatsorsuussaavoq. Tassami tarnikkut nappaatinik katsorsaaneq pingaar-tumik sammineqassaaq, matumani tarnikkut napparsimasunik peqateqarneq taakkununngalu isummertarneq ilanngullugit eqqarsaatigalugit. Attaveqatiginnittarneq qitiutillugu ingerlanne-qassaaq. (Pingaartitassat: Tarnikkut nappaateqarnerup katsorsarneqarnerullu ilisarnaatai, tar-nikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut taakkununngalu atugassarititaasut, tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut qanoq iliorluni ikiorneqassappat, ulluinnarni ingerlata-sanik sungiusarneq, attaveqatiginnittarneq, allanik peqateqarluni ataatsimuualarneq kiisalu sammisassaqtitsineq).

Piareersarneqarnera:

Peqqissaanermut Ilinniarfiup pikkorissartitsineq aaqqissorlugulu naammassissavaat.

Immikkortoq tunngaviusooq nunap immikkoortuini marloriarluni ingerlanneqassaaq, nunallu immikkoortuini tamani immikkut pikkorissartut 20-it peqataasarnissaat naatsorsuutigineqarluni. Piffissaq: 2004-mi ukiakkut.

Atuartitsisut marluussapput, taakkulu kalaallisut oqaaseqartuusariaqarput, ajornangippat pik-korissartinneqartut taamaattut atuartinneqartarnerannik misilittagaqartut; atuartitsisut taakku piffissani akunniliuttuni pikkorissartinneqartunut ilitersuisarneq ingerlatissavaat.

Immikkoortoq ingerlariaqqiffiusoq ataasiarluni ingerlanneqassaaq, pikkorissartullu 20-t peqa-taanissaat naatsorsuutigineqarluni. Pikkorissartitsineq Peqqissaanermut Ilinniarfimmi Nuummi ingerlanneqassaaq. Piffissaq: 2005-imi upernaakkut.

Atuartitsisut marluussapput, kalaallisut oqaaseqartuusut, tarnikkut nappaatilinnik sullissinerup iluani misilittagaqareersut, ajornangippat pikkorissartinneqartut taamaattut atuartinneqartar-ne-rannik misilittagaqartut.

Tarnimikkut napparsimasunik eqqartuunneqarsimasunik/sullitanik suliaqartartut sapaatip akunnerani ataatsimi pikkorissartinneqarnerat

Pikkorissartitsinerup siunertaa:

- Tarnimikkut napparsimasunik eqqartuunneqarsimasunik/sullitanik suliaqartartut pitsaaneruserumik suleqatigiissinnaanermut sakkussaannik tunineqarnerat
- Tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut/sullitat pitsaaneruserumik sullinneqarnissaannut ilitersuineq
- Tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut/sullitat pitsaaneruserumik sullinneqarnissaannut sulisut isumassarsiortinneqarnerat

Pikkorissartinneqartussat:

- Kommunini tapersersortitut ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisut
- Kommunini sulianik suliarinnittut/innarluutillit pillugit siunnersortit
- Tarnimikkut napparsimasut eqqartuunneqarsimasut angerlarsimaffiut orniguttartut peqqissaasut
- Najukkani ataasiakkaani tarnikkut nappaatinik katsorsaaviit
- Pinerluuterqarsimasunik Isumaginnittoqarfik
- Politiit

Piareersarneqarnera:

Isumaginninnermik Siunnersuisunngorniat Ilinniarfiata pikkorissartitsineq aaqqissorlugulu naammassissavaat.

2004-mi ukiakkut pikkorissartunik 20-nik pikkorissaaneq aamma 2005-mi upernaakkut pikkorissartunik 20-nik pikkorissaaneq Nuummi ISI-mi/Isumaginninnermik Siunnersuisunngorniat Ilinniarfianni; Aaqa aamma A1 pikkorissartitsinerup ingerlanerani pulaarneqassapput.

Tapersersortinik ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartunut siunnersuisarnermik ilinniar-titseqqinneq

Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Namminersorerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq malillugu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup nunap immikkoortuini immikkoortortaqarfii tapersersortinik ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisarnermi akissarsiaritinneqartunut 50 procentit tikillugit tapiissuteqarsinnaapput. Ataqatigiissaarisarnermi suliasat tassaapput kommunini tapersersortitut ikiortit sulinerannik ataqatigiissaarineq kiisalu tapersersortitut ikiortinut perorsaannikkut suliatigullu ilitersuineq.

Tapersersortitut ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartut tassaagajuttarput isumaginninnermut tunngasunik ilinniagaqarsimasut, tapersersortitullu ikiortit tassagajuttarlutik ilinniagaqarsimasuunngitsut.

Tapersersortitut ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartunut ilinniaqqitsitsineq sivisuneruserumik suliffimmiiginnartitseqataasinnaavoq kiisalu qasusoornernik pinaveersaartitseqataasinnaal-

luni.

Sulisunik siunnersuineq isumaginninnermut tunngasunik suliaqarnermi sakkussaavoq pinngitsoorneqarsinnaanngiusarteq.

Pikkorissartitsinermik ingerlatsinerup siunertaa:

- Kommunini tapersersortitut ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartunut sulisunik siunnersuineq pillugu tunngaviummik ilisimassassanik tunioraaneq
- Tapersersortitut ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartut namminneq kommuniminni tapersersortitut ikiortinik siunnersuisinnaaneranni sakkussaannik tunioraaneq

Pikkorissartinneqartussat:

- Kommunini tapersersortitut ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisut

Ilusilersugaanera sivilissusialu:

Pikkorissartitsinermik ingerlatsineq immikkoortunut sisamanut tamarmik immikkut sapaatip akunneranik sivilissuseqartunut immikkoortulersugaavoq, immikkoortut 1 aamma 2 2004-mi ukiakkut ingerlanneqassallutik, immikkoortullu 3 aamma 4 2005-imi upernaakkut ingerlanneqassallutik. Pikkorissartitsinermik ingerlatsineq tamarmiulluni ukiup ataatsip missaanik sivilissuseqarpoq.

Piareersarneqarnera:

ISI/Isumaginninnermi Siunnersortinngorniat Ilinniarfiata pikkorissartitsineq aaqqissorlugulu naammasissavaat.

Piffissaq sumiiffillu: ISI-mi/Isumaginninnermi Siunnersortinngorniat Ilinniarfianni Nuummiitumi 2004-mi ukiakkut aamma 2005-imi upernaakkut.

Suleqatigiissitaliap kaammattuutai

- Tarsersortitut ikiortinik pikkorissartitsinermik ingerlatsineq qulaani taaneqartoq pingaartillugu salliutinneqassasoq
- Tarnimikkut napparsimasunik eqqartuunneqarsimasunik/sullitanik sullissisunut sapaatip akunnerani ataatsimi pikkorissartitsineq qulaani taaneqartoq pingaartillugu salliutinneqassasoq
- Tapersersortinik ikiorteqartitsinermik ataqatigiissaarisartunut siunnersuisarnermik ilinniaqqitsitsineq qulaani taaneqartoq pingaartillugu salliutinneqassasoq

7.b.4. Suliffissaqartitsinermut periarfissat

Innarluutillit annertuumik innarluutilinnik ulloq unnuarlu paaqqiffimmiittut naleqquttumik suliffeqartinneqarnissaat annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaanni nr. 7-imi 3. november 1994-meersumi § 18 tunngavigalugu Isumaginninnermut Pisorta qarfiup⁷ sapinngisamik isumaginiartussavaa. Suliffeqartitsineq sullivimmi Isumaginninnermut Pisorta qarfiup pilersitaani ingerlataanilu, ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut atatillugu pilersinneqarsinnaasumi, imaluunniit in-narluutillip ulluunerani ornittakkamiinnissaanik assigisaanilluunniit neqerooruteqarnikkut pisinnaavoq. Kiisalu annertuumik innarluutillit suliffeqartinneqarnerat pillugu § 18 tunngavigalugu malittarisassanik Naalakkersuisut aalajangersaasinnaapput, matumani innarluutillip sulisinneqarnerminut atatillugu akissaarsiaqartinneqarsinnaanera pillugu malittarisassat ilanngullugit eqqarsaatigalugit.

Isumaginninnermut Pisorta qarfik pisuni immikkut ittuni innarluutillip naleqquttumik suliffeqartinneqarneranut atatillugu immikkut iluaqusersuutinik § 19 tunngavigalugu akuersissuteqarsinnaavoq.

Taamaalilluni innarluutillit pillugit peqqussut malillugu Ilaqutariinnermut Pisorta qarfik tassavoq innarluutilinnik ulloq unnuarlu nuna tamakkerlugu paaqqinniffinni innarluutillit inersimasut suliffeqarnissaannik, sammisassaqartinneqarnissaannik ingerlataqarnissamillu neqeroorfineqartarnissaannik isumaginninnissamut pisussaaffeqartoq.

Annertuumik innarluutillit namminneq angerlarsimaffimmini najugaqartut eqqarsaatigalugit, matumani kommunit najugaqatigiiffiutaat aamma kommunit nakkutigineqarluni najugaqarfiutaat ilanngullugit eqqarsaatigalugit, kommunit tassaapput suliffeqarnissamik, sammisassaqartinneqarnissamik ingerlataqarnissamillu neqeroorfineqartarnissaannik isumaginninnissamut pisussaaffeqartut.

Annertuumik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu ilitsersuummi juli 1998-imeersumi tullitunilu uku arlallit ataanni sammisaqartitsinnermut periarfissaqarnera allaaserineqarsimavoq: Suliffik, nakkutigineqarluni suliffik, nakkutigineqarluni sullivik imaluunniit ulluunerani ornittagaq/naapittarfik.

Suleqatigiissitaliap kaammattuutaa

- Tarnimikkut napparsimasunut eqqartuunneqarsimasunut suliffissaqartitsiniarnermi suliniutit amerlanerusut pilersinneqarsinnaannginersut naliliisoqassasoq.

⁷ = Ilaqutariinnermut Pisorta qarfik

Immikkoortoq 8. Inerniliinerit

Naalakkersuisut *Tarnimikkut napparsimasut eqqartuussaannerikkut Danmarkimi katsorsagas-sannngorsimasut naammassillugit katsorsarneqarsimasut angerlartinneqarnissaat pillugu nalunaarusiaq*, ilanngullugit suleqatigiissitaliat kaammattuutaat siunnersuutaallu, tusaatissatut tiguaat.

Nalunarusiamut malitsigitillugu suliap ingerlateqqinnera Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisoqarfimmi ingerlanneqassaaq, tassani siunnersuutit kaammattuutillu aningaasatigut kinguneqartussat qanoq aningaasalersorneqarsinnaanersut misissorneqassalluni.